

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית

קהילה, קהילתיות וחופש ביטוי תחת הטכנולוגיה
יהונתן י. קלינגר, המרכז הבינתחומי הרצליה, אוגוסט 2007

אבסטרקט

עבודה זו סוקרת את הנורמות החברתיות בבלוגוספירה הישראלית; בוחנת האם נוצרה קהילה בעקבות הפלטפורמה הטכנולוגית ואת הווצרות הנורמות באותה הקהילה. העבודה מתבססת על סקר שנערך בין בלוגרים בפלטפורמת ישרא-בלוג וכן על מחקרים אקדמיים קודמים בתחום. העבודה סוקרת את התפתחות הנורמות ומציגה מספר דוגמאות היכולות להשליך אור על יצירת הנורמות, אכיפתן והדרכים לשימוש יעיל באותן נורמות.

בין היתר, המייחד את הקהילה הבלוגוספרית היא שהן השיח והתקשורת והן הדרך לאכיפת הנורמות הן ביטוי. כלומר, הביטוי הוא האוכף, הנאכף והסיבה לאכיפה. לכן, עבודה זו בוחנת האם ביטוי, בעצם, יכול שיאכוף ביטוי.

תוכן העניינים

1.....	אבסטרקט
4.....	מבוא:
5.....	מהו בלוג?
5.....	ההבדל בין בלוג לבין אתר אינטרנט
5.....	העדר העריכה
6.....	בלוג עצמאי ובלוג מאורח או ייעודי
7.....	הבלוגים כז'אנר תרבותי-ספרותי
7.....	מאפייני הבלוג
9.....	כתיבה בבלוג – עניין תיאורטי?
9.....	מדוע אנשים כותבים בלוג?
10.....	הטכנולוגיה כמאפשרת בלוגים:
12.....	נורמות בבלוגוספרה
12.....	יצירת נורמות
12.....	הנורמות בבלוגוספרה
13.....	מהי נורמת הלינקים והאם היא עומדת בקנה אחד עם שתי הנורמות האחרות?
15.....	כניסה ויציאה מהקהילה
15.....	כניסה וולונטרית
16.....	כללי כניסה
18.....	האם הבלוגרים הם קהילה?
18.....	קונטרולים
22.....	יציאה וסנקציות
23.....	נורמות עיקריות בבלוגוספרה הישראלית
23.....	ביטוי וחופש ביטוי
23.....	המצב בעולם
24.....	חופש הביטוי בישראל
25.....	אאוטינג וביטוי
25.....	המרחב האישי-ציבורי
26.....	אנונימיות כשחרור
26.....	פרסום וביטוי
28.....	סנקציות ואכיפה

28.....	העדר בושה ואשם.....
28.....	סנקציות על ידי הקוראים.....
30.....	סנקציות מצד בלוגרים אחרים.....
31.....	מקרה בוחן של סנקציות קוראים ובלוגרים: אל יזרין וייסברג.....
31.....	סנקציות מצד הקוראים.....
32.....	סנקציות מצד בלוגרים אחרים ומצד אגרנטורים.....
32.....	הקהילה.....
33.....	השנות התופעה.....
33.....	ביקורת ציבורית.....
35.....	השפעות תגמול על כתיבה.....
35.....	ינואר המחסום.....
36.....	השפעת התשלום לבלוגר על תוכן הבלוג.....
38.....	תגמול ותשלום בעבור ביטוי.....
39.....	סיכום ומסקנות.....
41.....	ביבליוגרפיה.....
41.....	ספרים:
41.....	מאמרים:
43.....	פוסטים.....
50.....	עיתונות.....
53.....	הרצאות ושיחות אישיות.....
53.....	פסקי דין.....
53.....	מסמכים ממשלתיים.....
54.....	נספח א': מילון מונחים.....
55.....	נספח ב': תשובות לשאלון.....
57.....	נספח ג': שאלון.....

מבוא:

עבודה זו החלה כעבודה סמינריונית לבחינת ההתנהלות האתית של בלוגרים ובחינה האם ישנו קוד אתי סמוי ו\או דרישה לקוד אתי כלשהו¹; המניע העיקרי עבורי לכתוב את הסמינר היתה העובדה שאני כותב בלוג, בין היתר, ומתעניין בנושאי הביטוי בבלוגוספירה. במהלך השנה שחלפה מאז החלו דיונים רבים לגבי קוד אתי ונחיצותו² בבלוגוספירה הישראלית³. לאחר דיונים לא מעטים הקוד האתי נזנח, אך המשקעים שהובאו עמו לא.

בלוגים, כפי שאציג בעבודה זו, הם פורמאט-ז'אנר-מדיום חדש לפרסום. הם מאפשרים כמעט לכל אדם להשתתף בשיח דמוקרטי ועצמאי. הבלוג נותן לאדם במה לבטא את מחשבותיו האישיות, הפוליטיות או הגזעניות. מרגע שלאדם יש אפשרות (וגם אם לא אפשרות חוקית) לביטוי מוחלט וכמעט אנונימי במידת האפשר, עולות שאלות של כללי התנהגות.

אחת הבעיות שעלו בנוגע לקוד אתי היתה היכולת לאמץ אותו ולאכוף את אימוצו⁴. לכן, גם אימוץ הקוד האתי, שהוא בפועל חוזה בין הבלוגרים, הוא וולונטרי⁵ ואינו יכול להאכף על ידי מי שלא מאמץ באמצעות סנקציות משפטיות או חברתיות.

לכן, בעבודה זו זנחתי את בחינת הצעת הקוד האתי, והתמקדתי באפיון הנורמות הקיימות, הדרך בה הן נוצרות והדרכים בהן ניתן לאכוף אותן. התמקדתי בבחינת האם קיימת כלל קהילה וירטואלית עם כללים משל עצמה והאם קהילה זו שונה, בצורה כלשהיא, מהקהילה ה'מציאותית'.

אני רוצה להודות לשרון גפן, שמחקרה בנושא מיפוי הבלוגוספירה הישראלית סייע לי מאוד, כמו גם שיחות ארוכות אל תוך הלילה על ממצאי מחקרים של שנינו. כמו כן, אני רוצה להודות לדורון ברקת שאפשר לי להעביר את הסקר בין משתמשי ישרא-בלוג במסגרת השאלון השבועי לבלוגר.

יותר מכל, ברור כי לאחר עבודה זו דרוש מחקר נוסף בשאלת יצירת הנורמות ובעצם בבחינת הרגשת החירות של הבלוגרים שמביאה אותם למצב בו במרחב המקוון הם מרגישים צורך (או אפשרות) להתבטא בצורה חופשית יותר מאשר במרחב ה'מציאותי'.

1 ראו את הדיון המקורי בבלוג האישי שלי:-

קלינגר, י', "קוד אתי לבלוגרים: הצעה לא מחייבת", Intellect or Insanity, 21.06.2006, <http://www.2jk.org/praxis?p=576>

2 פוקס, א', "פוסט הנעה: הקוד האתי לבלוגרים בישראל", קודח ושות', 13.04.2007, <http://effifuks.blogli.co.il/archives/223>

3 ויסמן, כ', "נגד קוד אתי לבלוגרים", דר' בלוג, 13.04.2007, <http://israblog.nana10.co.il/blogread.asp?blog=56362&blogcode=6264333>

4 קרניאל, י', "מדוע בלוגרים זקוקים לקוד אתי?", מרושתים, 21.04.2007, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3390588,00.html>

5 קציר, א', "הלו, קוד אתי זה עניין וו-ל-נ-ט-ר-י", אפלטון, 25.06.2007, http://www.aplaton.co.il/story_325

מהו בלוג?

בלוג הינו יומן רשת הנכתב על ידי אדם אחד או יותר, ומתאר את חוויות הבלוגר ודעותיו לגבי נושאים שמשפיעים עליו, בין אם מדובר בפרידה מחבר, הפגנה בה הוא השתתף או ידיעה חדשותית באחד מאתרי המדיה⁶. הבלוג הינו שירות/ז'אנר/פורמאט/מדיום⁷ המאפשר חופש ביטוי כמעט מוחלט ואנונימיות (לאלו הדורשים אותה), כותבים רבים בוחרים לכתוב תחת כינוי, בעוד שאחרים כותבים בשם המלא, אולם הבחירה באנונימיות מסמלת לא מעט עבור הכותבים ומאפשרת חופש ביטוי רב⁸.

ההבדל בין בלוג לבין אתר אינטרנט

למרות היותו של הבלוג בבסיסו אתר הנכתב ללא עריכה⁹, המהדרין¹⁰ מגדירים בלוג ככל אתר אינטרנט המכיל רשומות מתוארכות¹¹. הגדרה זו אמנם רחבה דיו להכיל אתרי חדשות רבים וכן אתרים אישיים שאינם 'בלוגים' במהותם, אולם בלוגים – כמו כל מונח אחר בחיים, בעיקר מוגדרים באמצעות הקוראים שלהם. לצורך עבודה זו, אמנם, אגדיר בלוג כאתר מתוארך וללא עריכה¹², בכדי להבדיל אותו מאתרי החדשות ומאתרים המסחריים. בלוגים כמו הבלוג של בנימין נתניהו¹³ אינם כפופים לאותם כללים כמו הבלוגים המסורתיים (כמו גם הבלוגים של סבר פלוצק¹⁴ ובני ציפר¹⁵). לעניין זה חובה להבהיר כי 'בלוגים' אלו עוברים עריכה ועל כן מאבדים חלק ניכר מהפן ה'אישי' בבלוגים.

העדר העריכה

מקרה אחד שמצוטט על ידי עידו קינן¹⁶ קשור לבלוג של ארנה קינן באתר 'הארץ', קינן פרסמה ב'בלוג' שלה מאמר כנגד אסכולה כלכלית שמובלת על ידי נחמיה שמרסלר, ובעקבות הסרת הטקסט מהבלוג שלה

6 ראו גם הכת, י', "הביטוי העצמי המקוון – המקרה של הבלוג", מגזין איגוד האינטרנט, 02.2006,

http://www.isoc.org.il/magazine/magazine5_8.html

7 בלוג יכול שיהיה שירות (כמו פלטפורמת בלוגים), ז'אנר ספרותי (כפי שיוסבר בהמשך בעבודה זו), פורמאט של כתיבה (כפי שמוענת Blood) או מדיום, כפי שניתן להבין. כל אחת מהגדרות אלו נכונה לגמרי לגבי סוג מסוים של בלוג, ואין הגדרה אחת שנכונה לכלל הבלוגים. בצורה דומה לכל דבר אחר, הגדרת 'בלוג' עשויה להיות שנויה במחלוקת (ראו הערת שוליים 80)

8 ברנזוק, מ', "אנונימיות וביטוי", בלוג המרצים למשפטים של אוניברסיטת חיפה, 13.08.2007,

http://haifalawfaculty.blogspot.com/2006/08/blog-post_13.html

9 נועם למלשטרייך-לטר גרס בהרצאה שנערכה בכנס בלוגרים בינלאומי במרכז הבינתחומי הרצליה כי אחד המאפיינים הייחודיים של בלוג הוא עובדת היותו ללא עריכה; העריכה העצמאית וחוסר הצנזורה היא מהמאפיינים החשובים. המאפיינים החשובים של בלוג עוד לדבריו היו ניצול לראשונה בהיסטוריה של האינטליגנציה הקולקטיבית, כשהבלוגים מקדמים שיח בין הבלוגרים לפוליטיקאים.

למלשטרייך-לטר, נ', הרצאה מבוא בכנס Blogference, 01.07.2007.

10 Herring, S., Scheidt, L., Bonus, S. & Wright, E., Bridging the Gap: A Genre Analysis of Weblogs, Proceedings of the 37th Hawai'i International Conference on System Sciences (HICSS-37). Los Alamitos: IEEE Computer Society Press. <http://www.blogninja.com/DDGDD04.doc>

11 Blood, R. "Weblogs: A History and Perspective", Rebecca's Pocket. 07 September 2000.

http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

12 בצורה דומה להגדרתם של Nardi, B., Schiano, D. & Gumbrecht, M. "Blogging as Social Activity, or Would You Let 900 Million People Read Your Diary?", Proceedings of the 2004 ACM conference on Computer supported cooperative work. pp. 222 - 231

13 הבלוג של בנימין נתניהו, <http://netanyahu.org.il>

14 שמשון, ג', בלוצק*, ערס פואטי, 06.06.2005, <http://www.notes.co.il/GADI/12281.asp>

15 הבלוג של בני ציפר, <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/652024.html>

16 קינן, ע', "ארנה קינן: 'מעית'י", חדר 404, 27.03.2006, <http://room404.net/?p=10865>

שהתארח באתר הארץ¹⁷ הסירה לגמרי את הבלוג. בראיון שצוטט על ידי קינן (אך לא פורסם לבסוף ב N RG, האתר בו עובד קינן) מצוטטת קינן כאומרת: "כן, זה נעשה בשיחה איתי. זה לא בלוג לגמרי פרטי, זה בכל זאת אכסניה של הארץ, ויש כללים".

בלוגים העוברים עריכה אינם נחשבים בלוגים בצורה מלאה. חסרים הם את המאפיין האישי בכתיבה הלא ממוסדת, ואת קיומן של שלוש הנורמות המאפיינות את הבלוגוספירה. מסיבות אלו, אני אתייחס להשפעות של בלוגים המתארחים באכסניות למטרות רווח (הבלוגים של "הארץ", 'מרושתים' של Ynet ועוד) לחוד ולשפעות של בלוגים המתארחים באכסניות עצמאיות; בעוד שנורמות הביטוי עשויות להיות שונות, הדרכים לאכוף את אותן הנורמות יכולות להיות שונות עוד יותר באכסניות אלו.

בלוג עצמאי ובלוג מאורח או ייעודי

רוב הבלוגים מתארחים באתרי אירוח ייעודיים לבלוגים, אשר עליהם לא נגבה תשלום בעבור השימוש (ולעיתים אף הבלוגרים מקבלים כסף או תגמול אחר בעבור הכתיבה ולעיתים בלוגרים משלמים על הוצאות האחסון או על שירותי פרמיום), כאשר מסביב לכל אתר נוצרת קהילה וירטואלית משל עצמו, כלל הקהילות מכונות יחדיו בלוגוספירה (Blogosphere). אולם, ניתן לראות כי אף בישראל נוצרו לא מעט קהילות שונות שמייצגות תרבויות שונות (בלוגוספרות). תרבות הפקצות ('חידה: פקצה) היא אחת מהתרבויות הבולטות מבין התרבויות השונות בבלוגוספירה והשיח הפקצי¹⁸ מתנהל בעיקר באתר ישרא-בלוג, בעוד שבמקביל מתנהל שיח פוליטי ענף באתרים כמו רשימות¹⁹ שמרכזו כתיבה "איכותית" ואינו פתוח להרשמה חופשית אם כי להזמנה על ידי מייסדיו.

בנוסף לאלו מתנהל שיח אקדמי על ידי לא מעט מרצים ואנשי רוח שפותחים בלוג פקולטטי²⁰ או בלוג אישי²¹ וישנו שיח מקצועי בין אנשי מקצוע הכותבים בלוגים, הדבר מתאפיין בעיקר בתחום הטכנולוגיה,

17 קינן, ע', "היד הנעלמה", חדר 404, 27.03.2006, <http://room404.net/?p=10863>
18 Vaisman, C', "Design & Play: Weblog Genres of Adolescent Girls in Israel", Reconstruction 6.4 (2006), <http://reconstruction.eserver.org/064/vaisman.shtml>

19 <http://notes.co.il> ו <http://israblog.nana.co.il> ראוי לשים לב למאמרו הפיקטיבי של אחד ממייסדי רשימות, אורי ברוכין, המצייר תמונה של עולם מקביל בו השיח הפקצי נחשב השיח האיכותי: ברוכין, א', "יקום מקביל: איך הקמנו את ישראלניק", 02.12.2006, <http://www.marketingbabylon.co.il/2006/12/02/israblink> המאמר עצמו מגולל תשובה לשאלה הפוסטמודרניסטית שעולה תכופות בבלוגוספירה ומנסה להבין מדוע אנשי הרוח שכותבים בלוגים רואים עצמם נעלים לבלוגים של פקצות, ובעיקר מדוע הם חושבים שהם משפיעים יותר על התרבות וראויים להקרא בלוגוספירה.

20 לדוגמא בלוג המרצים למשפטים באוניברסיטת חיפה (<http://haifalawfaculty.blogspot.com>) ובלוג המרצים למשפטים במכללה למנהל (<http://think.blogli.co.il>), חשוב לציין כי בעוד שבחולל התופעה רווחת יותר, בישראל אין שימוש רב בבלוגים פקולטטיים ולא ניתן למצוא בלוגים פקולטטיים שאינם משפטיים.

21 לדוגמא הבלוג של דר' איל גרוס מאוניברסיטת ת"א (משפטים) <http://notes.co.il/gross>, כרמל ויסמן (בר-אילן) שכותבת דוקטורט על תרבות הפקצות בבלוגים ומשתמשת בבלוג לא רק לשיח אלא גם לפרסומים חלקיים (<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=56362>), מיה טבת מאוניברסיטת ת"א (<http://www.notes.co.il/orit>) ושמעון שוקן מהמרכז הבינתחומי (<http://www.notes.co.il/shimon>). ראוי לציין כי אכן, רשימות הגדירה עצמה כמרכז של שיח "איכותי" על ידי הובלה בתחום של אנשי אקדמיה הכותבים בלוגים.

בו חברות פותחות בלוג מקצועי²², אולם גם חברות פרסום ומדיה²³, כלכלה²⁴, רפואה²⁵ ועוד.

הבלוגים כז'אנר תרבותי-ספרותי

שנת 2007 היתה השנה בה עלו הבלוגים בישראל לכותרות יותר מתמיד, וזאת לאחר שמעריב בחרו את הבלוגוספירה הישראלית לאשת השנה במחשבים²⁶, פרשות רבות שקשורות לבלוגים עלו לכותרות ופוליטיקאים רבים פתחו בלוגים על מנת להתקרב לציבור; מומחים בנושאי יחסי ציבור המליצו לחברות לפתוח בלוגים²⁷ ואף תכנית הטלוויזיה הפופולרית "ארץ נהדרת" הפכה את הבלוגים לפרודיה על המדינה²⁸.

מאפייני הבלוג

אנו רואים כי בלוג מכיל שני מאפיינים: הראשון הוא כתיבה (וחופש ביטוי) והשני הוא שיח²⁹. אותם שני מאפיינים חשובים בכדי להבין את ההסדרה העצמית בבלוג כמו גם את מידת החשיפה של פרטים אישיים בבלוגים.

האיזון המלא בין שימוש במילה "אני" שלא נהוגה בשיח האקדמי והעיתונאי, לדוגמא, לבין הרצון להפגין מומחיות בנושא מסוים בבלוגים מקצועיים, או חוסר היכולת להבדיל בין דיווח, ניתוח ודעה, הוא חלק מהבעייתיות כאשר קוראים בלוגים, מחד, וכאשר מנסים להשתמש בטקסטים אלו למטרות אקדמיות. מלי וייס כותבת בבלוג המתמחה בבחינת טרנדים בבלוגים כי השימוש במילה "I" לעומת "We" בבלוגים מופיע בשכיחות גבוהה ב-33%³⁰. אף ניתן לראות כי בבלוגים יוצגו טקסטים אישיים, דעות (ולא רק עובדות) וכן רעיונות אבסטרקטיים בשלבי הבשלה.

בלוג העוסק בנושאים מקצועיים, אולם, לא יטה לכתוב את רחשי לבו של הכותב בלבד אלא דווקא לעבוד עם שיח מקצועי יותר. אולם, רוב הבלוגים המקצועיים האישיים לא יחסכו להעלות טקסטים שאינם קשורים למומחיותם אחת לתקופה (או רוב הפעמים) ולדבר דווקא על נושא אחר שמסקרן אותם³¹.

22 לדוגמא הבלוגיה של מיקרוסופט, שמאפשרת לעובדיה ואנשים אחרים לכתוב על הקורה בחברה (<http://blogs.microsoft.co.il/>), כמו כן, ראו:

Schmidt, J. (2007). Blogging practices: An analytical framework. Journal of Computer-Mediated Communication, 12(4), article 13. <http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/schmidt.html>

23 לדוגמא הבלוג של שלמור-אבנון (<http://yr.co.il/blog>) שמפרסם טקסטים על עולם הפרסום, הבלוג של בית תקשורת (<http://btikshoret.com>) שמפרסם טקסטים בתחום יחסי הציבור, הבלוג של גדי שמשון, עורך תוכן ותיק (<http://shimshon.net>)

24 הבלוג של יוסי לוי, "נסיכת המדעים", לדוגמא, (<http://www.notes.co.il/joseph>)

25 הבלוג של דר' אסי סיקורל, "מבדיקת ההריון ועד לארון", (<http://www.notes.co.il/assi>)

26 קינן, ע', "זה טוב כמה שאנחנו רעים", <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/571/475.html>, NRG, 23.04.2007,

27 שחר, א', "הבלוגים – התחום החם ביחסי ציבור", <http://www.prnet.co.il/article.php?id=283>, PRNET, 05.03.2007,

28 דבורים, ו', "לא יורי, רררררררר!! - הרוסי בילד כאפות נצחי", רייטינג רמזורים, 13.01.2007, <http://ramzorim.blogli.co.il/archives/371>

29 קציר, א', "מה זה בלוג לעזאזל?", 02.01.2007, http://www.aplaton.co.il/story_275

30 Taly Weiss, "Are we bloggers individualistic or cooperative?", Trendspotting, 03.04.2007, <http://www.trendspotting.com/blog/?p=89>

31 לדוגמא, מבקרת התקשורת דבורית שרגל בבלוג וולווט אנדרגראונד ראינה את עורכת הדין שניהלה את המאבק המשפטי להוליד ילד

אותו מימד אישי שמתווסף הופך את השיח בבלוגים לאישי יותר, קטן יותר, עד כדי שהוא מאפשר לבלוגרים אחרים לגיטמציה לבקר את מעשי ודעות הכותב, או אפילו לחוש קרבה אליו בצורה לא טבעית.

מה יוצר את אותה קרבה מדומינת בקהילת הבלוגרים שמאפשר לאדם לא רק לקרוא על חייו הפרטיים של אדם זר, אלא גם להטיח עליו ביקורת וגם לראותו כחבר אוטומאטית כיוון שהוא מנהל בלוג והאם קרבה זו שונה מפלטפורמה לפלטפורמה? אותה קרבה מדומינת שיוצרת הקהילה היא הבסיס לנורמות (אם הן בכלל קיימות) של חופש ביטוי מוגבר מהרגיל, ויבחנו בעבודה זו.

שאלת המחקר בעבודה זו היא כפולה: האם בבלוגוספירה הישראלית יש נורמות, ואם כן, מהן?

מזרעו של המת עבוד הוריו השבולים של קיוון בהן (שרגל, ד', "אלת הפריזון", 02.02.2007, Velvet Underground, <http://themarkerblogs.com/velvet/?p=241>)

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת יהונתן י. קלינגר, מוגשת לדר' אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 8 מתוך 57; ניתן למצוא גרסא מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

כתיבה בבלוג – עניין תיאורטי?

מדוע אנשים כותבים בלוג?

הכתיבה בבלוג מאופיינת כמספקת חמישה צרכים בסיסיים³²: (1) עדכון מכרים על מעשים ופעילויות (2) הבעת דעה והשפעה על אחרים (3) חיפוש אחר דעתם של אחרים והיזון חוזר מהם (4) חשיבה באמצעות כתיבה (5) שחרור מתח רגשי.

במבט על ארבעה מתוך חמישה ה'צרכים' המפורטים כאן, ניתן לראות כי רוב הצרכים הם צרכים חברתיים ולא צרכים פרטיים. במחקרם של נארדי ואחרים מצוטטים לא מעט בלוגרים שהחלו לכתוב בכדי לתקשר עם חבריהם³³. התקשורת והחברתיות בנושא לכשעצמו מסביר מדוע עשויה להווצר קהילה של בלוגרים עם נורמות משלהם ועם סנקציות, אמצעי תקשורת ואפילו קונטורלרים של ידע.

יאיר-עמיחי המבורגר טוען³⁴ כי אחת הסיבות המניעות אנשים לכתיבת בלוג היא בדידות ורצון להיות חלק מחברה. למענתו "כאשר נבדק הקשר בין רמת הבדידות של הבלוגר והמוטיבציה הדומיננטית שלו, נמצא שככל שבדידות הבלוגר גבוהה יותר, כך גבוהה יותר המוטיבציה להכרת אנשים בשלב פתיחת הבלוג. ככל שהבדידות גבוהה יותר, המוטיבציה של לחץ חברתי בשלב הפתיחה נמוכה יותר" כמו כן, למענתו הסיבה לכתיבה בבלוג שונה מהסיבה לפתיחת הבלוג³⁵: "כך, ניתן לראות מהתוצאות למשל כי המוטיבציה הדומיננטית בשלב השימור היא למידה אודות העצמי, תיעוד, שמירת קשר, להעלות נושא חשוב למודעות ובידור".

כמו כן, פעילות ה"חשיבה באמצעות כתיבה" גם מוסברת כאלמנט חברתי, שכן החברה משתפת את הכותב בדעותיה ומסייעת לו להגיע לתובנות אחרות על ידי כך שהוא חולק עמם את מחשבותיו.

מילר ושפרד³⁶ טוענת כי הבלוג הוא חלק מז'אנר היומנים האישיים שהפך להיות כה פופולרי בשנים האחרונות בתחום הספרות, וכי התוכן הוא החלק החשוב בבלוג כיוון שהוא מייצג את חירות הבחירה של הכותבים. הסיבה העיקרית בה ז'אנר הבלוגים מצליח כל כך הוא כיוון שהוא משלב שני אלמנטים בתרבות הצריכה: הדרישה למידיות והאישיות המופרות. בניגוד לתכניות ריאליטי, כשם שמזכירים מילר

32 Nardi et al, 225, B. Nardi, D. Schiano, M. Gumbrecht and L. Schwartz, COMMUNICATIONS OF THE ACM December 2004/Vol. 47, No. 12, PP 41

33 Nardi et al, 226

34 המבורגר, י"א, "מה מניע גולשים לנהל בלוג?", 28.06.2007, מרושתים, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3418780,00.html> [מחקר אקדמי אמור להתפרסם בנושא בשבועות הקרובים ודר' המבורגר ציין כי ישלח לי את המחקר ברגע שיפורסם, נכון ליום זה המחקר טרם התפרסם]

35 מה שיכול אולי להסביר מדוע בלוגים רבים נסגרים במהירות, כיוון שהמוטיבציה לפתיחת בלוג אינה מתגשמת כלל וכלל

36 Miller, C. & Shepherd, D., "Blogging as a social action: A Genre Analysis of the Weblog", Into the Blogosphere, http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/blogging_as_social_action_a_genre_analysis_of_the_weblog.html

ושפרד כעוד פן בהפיכת התרבות לאישית, הבלוג משודר תמיד ובאופן זמין למדי. המציצנות של הקוראים הופכת את השיח בבלוג למה שיוצר עניין לקורא ולכותב.

הטכנולוגיה כמאפשרת בלוגים:

על מנת להתחיל לנתח את הקהילה שנוצרת סביב הבלוגים (הבלוגוספירה), יש להתייחס לבלוג כאל מדיום. לא רק שהבלוג לא היה תוצאה ברורה של האינטרנט, אלא התפתחות היתה דרושה בארבעה מישורים שונים על מנת לאפשר את הכתיבה בבלוג; עד להופעת הבלוג כפורמאט, לא היתה אפשרות לאדם לפרסם את מחשבותיו או עניינו בפומבי מבלי להטיל על עצמו עלויות רבות. התפתחות הבלוג כפורמאט-מדיום שמאפשר פרסום מהיר, אמין (מבחינת יציבות טכנולוגית), זול ונגיש לא היתה ברורה בכלל, והחלה רק בשנת 1997³⁷. לורנס לסיג מציע וטוען³⁸ כי כל תקשורת בשדה הוירטואלי תהיה מוגבלת על ידי ארבעה כוחות: השוק, הארכיטקטורה, החוק ונורמות.

שוק: מגביל את ההתנהגות של משתמשי האינטרנט (ובמקרה זה הבלוגוספירה) בשני חסמים עיקריים: מחיר וזמן, לניהול בלוג יש שתי חלופות: הצגת הבלוג בבלטפורמה 'חינמית' המציגה פרסומות או לחלופין הצגתו בבלטפורמה עצמאית העולה כסף ועקב כך דורשת מהכותב או לממן את כתיבתו (תשלום בעבור הזכות לביטוי) או להציג פרסומות על מנת לשלם בעבור זכותו להתבטא, כך שבכל מקרה כל בלוגר שמעוניין להתבטא מחוייב כלכלית.

הארכיטקטורה: עם התפתחות האינטרנט, הירידה בעלויות האחסנה והתפתחות הטכנולוגיה כך שאיפשרה ניהול אתרים אישיים עם ידע טכני מופחת³⁹ ניתן היה להשיג חופש (וזכות) ביטוי יחסית בקלות מבלי להטיל חסמים טכנולוגיים⁴⁰ על אותו ביטוי, ועל כן התאפשרה התנהלות חברתית של ביטוי כמעט חופשי וכמעט על כל נושא⁴¹. בצורה אירונית, שתי הפלטפורמות העצמאיות המובילות נקראות 'Movable Type' ו-'Worpress' (בעברית 'טיפוגרפיה' ו'מכש דפוס') כך שהטכנולוגיה רואה את עצמה כמהפכנית כדפוס בתחום הפרסום האישי.

החוק: העדר דרישה רגולטורית לרישום ממשי של אתרי אינטרנט, כמו גם פטורים יחסיים מתוכן שמיוצר על ידי גולשים אפשר לספקיות שירותים להפעיל פלטפורמות שמאפשרות כמעט לכל אחד לפתוח בלוג ולכתוב בו על ענייניו. כמו כן, הכרה בזכויות לחירות ביטוי

37 The Economist, "It's the links, stupid", The Economist, 20.04.2006, http://www.economist.com/surveys/displaystory.cfm?story_id=6794172

38 Lessig, L., "Code v.2", Basic Books (2006): pp 122-123

39 Blood, Ibid

40 Benkler, Y. "The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom", Yale: 2006, pp. 188-190

41 Schmidt, ibid

וגם פסקי דין שהשוו בלוגרים לעיתונאים מבחינת זכויות⁴² יכלו לגרום לכך שלבלוגרים תהיה התשתית החוקית להבנת זכויותיהם ומימושן בצורה הטובה ביותר.

נורמות: אם כן, למעט המגבלות החוקיות (התבטאויות גזעניות, לשון הרע ופגיעה בקניין רוחני), אין כל חסמים על כתיבה באמצעות בלוגים. לכן, ניתן לשאול (וזהו בעצם החלק הראשון של השאלה) מהם הדברים אשר בלוגרים מרגישים מנועים לכתוב עליהם ומדוע אין הם כותבים על נושאים אלו. כמו כן, תפיסת חסינות מאחריות לכתביהם מאפשרת לבלוגרים לכתוב בצורה חופשית יותר למרות שזו לא קיימת בפועל⁴³. האמונה של בלוגרים כי אין להם אחריות לדבריהם מאפשרת להם ביטוי יותר חופשי; כמו גם נורמות אחרות.

יוחאי בנקלר טוען כי היחסים בספרה הקיברנטית הינם חירותיים יותר מאשר כל אמצעי שהיה עד כה⁴⁴. אולם לסיג טוען כי יכול שיהיה מצב שבו החוק ישפיע הן על השוק, על הנורמות ועל הארכיטקטורה כך שהוא ישלוט בכל⁴⁵ אולם דומה שלא כך המצב. בישראל החקיקה לגבי התבטאויות ברורה מאוד, והחברה נוטה לספוג התבטאויות אלימות מאוד⁴⁶ בכדי לאפשר את חופש הביטוי בה. נורמות של התבטאויות בוטות ניתן למצוא הן בתגובות באינטרנט⁴⁷ והן ברחוב הישראלי⁴⁸ אולם נדמה לכולנו שבאינטרנט מותר "יותר". האם באינטרנט יש באמת נורמה מוגברת של ביטוי?

בכדי שנורמה מוגברת של ביטוי תתקיים, צריכים החסמים על הביטוי להעלם וכן הסנקציות על הביטוי. בעוד שהחסמים על הביטוי, כפי שהצגנו עד כה, פחתו עם הקמת התשתית הטכנולוגית והמשפטית לבלוגינג, הסנקציות כנגד התבטאויות אכן קיימות. אולם, כפי שנראה בהמשך, אותן סנקציות קיימות אך ורק אם קיימת קהילה של בלוגרים. ללא קהילה של בלוגרים, הסנקציות נטולות כל משמעות כיוון שהן מבוצעות על ידי ביטוי, וזה אינו משפיע על החיים של הבלוגר בצורה אמיתית.

42 H028579 O'Grady V. Apple Computer Inc., http://www.eff.org/Censorship/Apple_v_Does/H028579.pdf

43 Viegas, F.B., "Bloggers' Expectations of Privacy and Accountability: an initial survey", Journal of Computer-Mediated Communication, 10(3), article 12.
<http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue3/viegas.html>

44 Benkler, ibid, pp. 181-182

45 Lessig, ibid 130

46 גולדשמידט, ר', "מקומם של הטוקבקים בשיח הציבורי בישראל", מרכז מחקר ומידע של הכנסת, 22.08.2006, <http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m01546.doc>

47 קלינגר, י', "זכות הצעקה", <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/429/750.html>, NRG, 31.05.2007,

48 קלינגר, י', "נעים להכיר, אני משער שאתה יודע את שמי", NRG, 10.07.2007, <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/447/053.html>

נורמות בבלוגוספרה

יצירת נורמות

קיומם של הבלוגים החל בוואקום רגולטורי. כלל לא היו כללים (מעבר לחוק הכללי לגבי איסורי פרסום) לגבי איך כותבים, מה כותבים וכיצד כותבים זאת; יתר על כן, כלל לא היה ברור כי הכתיבה עצמה תצמיח נורמות כלשהן. לכן, בכדי שיקומו נורמות כלשהן, היה צורך בשיתוף פעולה⁴⁹. כשם שמוען רוברט אקסלרוד, 'יצירת נורמות היא עניין הדומה לדילמת האסיר. כל אדם יוזם התנהגות מסוימת מבלי לדעת כיצד הצד השני ינהג, ועל כן כל התנהגות כזו עשויה להתפרש על הצד השני כחולשה ולחיות מנוצלת.

אקסלרוד טוען כי הגורם שמאפשר 'יצירת שיתוף פעולה ונורמות של התנהגות כאשר אין גורם אכיפתו כלשהו הוא הרפטיביביות של המשחק⁵⁰. קיומם של משחקים חוזרים תגרום להתנהגות אופורטוניסטית לאבד תועלות משותפות, כאשר השחקן האופורטוניסט לא יזכה למחווה פעמים רבות. בצורה כזו כלל השחקנים יזיקו לעצמם, אך עדיין הנזק יהיה מופחת מהנזק שיגרם בהתנהגות אופורטוניסטית.

הנורמות בבלוגוספרה

ההנחה שמובאת על ידי הנרי פארל היא שבלוגרים הגיעו להצלחה שלהם בעקבות עמידתם בשלוש נורמות חברתיות: לינקוק, אטריביוציה ואותנטיות⁵¹, שלוש הנורמות יחדיו אפשרו לבלוגרים להתעלות על הפלטפורמה הטכנולוגית ולשתמש בה כדי להצליח להביא את הבלוגים הן לפופולריות עד כדי כך ש 76% מהעשירון העליון בארצות הברית קוראים בלוגים⁵². על פי פארל המקרה הרע שיכול להתרחש לבלוגוספרה הוא שהיא תהפך לדומה יותר לעיתונות ועל כן לא תסכים להכיר ב'סקופים' של בלוגים אחרים.

לורנס לסיג, אגב, חולק על דעתו של פארל⁵³ וטוען שבלוגרים וקוראיהם הם כמו אנשים שכעת חזו תאונת דרכים – הם צריכים להשתמש בטרמינולוגיה על מנת להשיג את האמת; אמינות ואותנטיות של בלוגר תבוא רק עם הזמן ולא מלכתחילה ולכן הבלוגוספרה תשאר אמינה גם אם יקומו בה עשבים שוטים.

49 Axelrod, R., "The Evolution of Cooperation", Basic Books (1985), pp. 3-5

50 ibid, p. 12,

Eric A. Posner, "Law and Social Norms" (2000), p. 16

ראה גם פאונדסטון, ו', דילמת האסיר, זמורה ביתן, 2000, עמ' 140-151

51 Farrel, H., "Norms and Networks", Inside: "The Wealth of Networks: A Crooked Timber Seminar" (undated), http://www.henryfarrell.net/files/benkler_seminar.rtf

52 Internet Habits of The Wealthy, "The Wealth Report", Vol 102(3),

http://www.luxuryinstitute.com/pdf/WealthReport/LuxuryInstitute-WealthReport_Sample.pdf

דו"ח מ 2006 שמציין כי 20% קוראים בלוגים (15.03.2006)

Themarker, "בארה"ב העשירים קוראים בלוגים יותר: 76% מהעשירון העליון קוראים בלוגים, 24% גם כותבים", 17.04.2007, http://world.themarker.com/tmc/article.jhtml?ElementId=mr20070417_03&layer=hp&layer2=&layer3=world

53 Lessig, ibid, 244

נורמות ביטוי בבלוגוספרה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת 'הונתן'. קלינגר, מוגשת לדר' אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 12 מתוך 57; ניתן למצוא גרסה מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

הגיוון של הבלוגוספרה נותנת לקוראים זווית רחבה מאוד של דעות בכל נושא מרכזי, כזו שתוכלח לצור מוניטין לבלוגר מסוים עם חלוף הזמן; אולם טעויות יוותרו בבלוגוספרה, כמו גם מקרים מכוונים.

שמידט⁵⁴ מחלק את הנורמות ומבדיל בין נורמות נאותות לנורמות פרוצדורליות. למענת שמידט, הבחירה בכתיבת בלוג בעצמה היא בחירה בנורמה, כשהפורמאט (ז'אנר) הבלוגי הוא פורמאט ייחודי עקב הדינאמיות שלו וההסתמכות שלו על מקורות. הבחירה בבלוג, למענת שמידט, היא בחירה במדיה שאינה תקשורת חד-צדדית (כמו טלוויזיה או עיתונות) והיא גם בחירה במדיה שאינה שיחתית.

שלוש הנורמות: לינקים, אטריביוציה ואותנטיות הן נורמות שניתנות לאכיפה בקלות באמצעות משחקים חוזרים; בלוגר שלא יתן לינק לבלוגר אחר סביר שגם לא יקבל את אותו הלינק לכשיכתוב משהו מעניין באותו הבלוג. בלוגר שלא ייחס אמירה לאומרה לא יקבל ייחוס על אמרותיו, בצורה הדדית. וכן בלוגר שיכתוב טקסטים שאינם אותנטיים יקבל תגובות נועזות ויפחת מספר קוראיו. לכן, הקלות באכיפת אותן שלוש נורמות, יחד עם העלות הנמוכה בביצוען (בסך הכל), כמו גם העובדה שהן הנורמות והן אכיפתן מבוצעות באמצעות ביטוי, יושבות בקנה אחד עם מסקנותיהם של פוזנר ואקסלרוד.

מהי נורמת הלינקים והאם היא עומדת בקנה אחד עם שתי הנורמות האחרות?

נורמת הלינקוק היא נורמה לפיה בלוגרים נותנים קישורים לבלוגים אחרים בשביל לאפשר אסמכתא על עובדות מצד אחד, להציג דעות חולקות מצד אחר ולבסוף להפנות לקריאות מעניינות. שלושת האפשרויות האלו בקישורים מייצגות קשת של סיבות מדוע לקשר לבלוגים אחרים. קישור כאסמכתא מאפשר לבלוגרים להגביר את אמינותם ובכך לגרום לקוראיהם לסמוך על הטקסט יותר. קישור כאטריביוציה ניתן כאשר מובא ציטוט מבלוג אחר או כאשר משהו אחר אמר משהו רלוונטי, סוג זה של קישור מגביר את האותנטיות וגם נותן לבלוגר אפשרות לייחס דברים לאמרם. הסוג השלישי של הקישור הוא קישור בו בלוגרים יכולים להפנות את קוראיהם לנושא מעניין, כתבה מעניינת או כל פרסום אחר בבלוג אחר או בכל אתר.

לפי מחקר של הרינג ואחרים⁵⁵, חלק ניכר מהבלוגים מקשרים לבלוגים אחרים, כש 53.7 אחוז מהבלוגים מקשרים בעמוד הראשי לאתרי אינטרנט אחרים, 51.2 לבלוגים אחרים, 36.1 לאתרי חדשות ו 17.2 לאתרים אישיים אחרים של מחבר הבלוג. בממוצע כל פוסט הכיל 0.65 לינקים יוצאים, כש 27.7 אחוז מהפוסטים הכילו קישורים לאתרי אינטרנט אחרים, 6.7 אחוזים מהפוסטים הכילו קישור לאתרי חדשות, ו 3.1 אחוזים מהפוסטים הכילו קישורים לאתרים אחרים.

שרון גפן ערכה מחקר במאי 2007 בו בחנה את הקישורים בבלוגים העצמאיים בישראל (אלו שלא

54 Schmidt, ibid

55 Herring et al, ibid.

מאוחסנים בפלטפורמות כמו ישראל-בלוג, תפוז, דה-מרקר או בלוגלי) ומצאה כי מרבית הבלוגים העצמאיים בישראל מקשרים בעמוד הראשי לפחות לעוד בלוג אחד, כשהבלוגים המקושרים ביותר מקבלים בין 12 ל 21 כניסות⁵⁶; לאחר מכן, סדרה גפן את הבלוגים על מפה⁵⁷ בה לא רק שניתן לראות את מספר הקישורים הנכנסים והיוצאים מכל בלוג, אלא גם את הדדיותם⁵⁸.

בין היתר, ניתן לראות כי קישור מבלוג לבלוג לא רק מסמן לשאר העולם כי הבלוגר קורא ומעריך את הבלוגר אליו הוא נותן קישור, אלא גם כי הוא ממליץ לאחרים לקרוא אותו. אותה מחווה של רצון טוב באמצעות קישור יכולה להדגים יצירת קהילה באמצעות קשרים.

גפן טוענת⁵⁹ כי הבלוגוספירה הישראלית מכילה את כל הרכיבים של קהילה ושקשרים חברתיים נוצרים באמצעות אותו קישור. הקישור עצמו מצביע על משהו שהוא עמוק יותר מהקשר הסתמי בין אדם לאחר, הקישור הוא סימון של "אני קורא את הבלוג הזה והוא מעניין אותי" שמיועד להפנות קוראים לבלוג.

הלינקוק חשוב לא רק כדי להראות אמינות בטקסט, כשאדם מציין כי מקור הטקסט שהוא מביא הוא מאתר אחר ומצטט אותו במלואו הוא מקיים את הנורמה הבסיסית של כבוד לאחר. הכבוד נובע מכך שכתובת טקסט מלווה באחריות כלשהיא. אותה אחריות על הטקסט היא זו שגם מחייבת לציין מי אמר דבר מסוים והיכן, כדי שהדברים יובאו בהקשרם ולא יוצאו וישומשו לדברים שונים. כאשר השאלה מיהו בלוגר עולה והויכוח הוא האם בעצם האם בלוגרים כפופים למערכת מסוימת של כללים, התשובה היא לא.

אולם, למרות שבלוגרים לא כפופים למערכת של כללים שמי שלא מקיים אותם הוא לא בלוגר, אלו שלא יכבדו את הכללים הבסיסיים יזכו ליחס קר מהבלוגוספירה. סנקציות כמו טוקבקים מתלהמים, הסרה מבלוגרולים (כי בלוגרים נעלבים מהר), הפסקת קריאה והסרה מאגרנטורים. סנקציות אלו הן סנקציות חברתיות ולא משפטיות (ואפילו לא הגדרתיות). אכן, בלוגר שלא יקיים את הנורמות בבלוגוספירה יוותר בלוגר, אך האם הוא יהיה חלק מאותה קהילה של בלוגרים?

אך האם קיימות בכלל נורמות בבלוגוספירה שלא קיימות בעולם החיצוני? האם ליינקים שניתנים לבלוגרים אחרים הינם דיים בכדי לקבוע שקיימות נורמות וקהילה או שמא מדובר במקרה פרטי של ביטוי? על מנת לבחון האם ישנה חברה בעלת נורמות משלה צריך לבדוק מהם חסמי הכניסה והיציאה מהחברה, והאם יש בה נורמות ספציפיות, כמו כן, יש לבדוק האם יש סנקציות ספציפיות והאם יש

56 גפן, ש', "רק בלוגים עצמאיים. בענן.", דברים קטנים, 30.05.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=733>

57 גפן, ש', "רק בלוגים עצמאיים. על מפה", דברים קטנים, 06.06.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=755>

58 גפן ערכה את הבדיקה בשנית בסוף חודש אוגוסט, והבדיקה הראתה קהילה יותר מגובשת בסך הכל ואפשרות לזהות קשרים חברתיים באמצעות אותה מפה. גפן, ש', "מפה 2.0", דברים קטנים, 20.08.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=981>

59 גפן, ש', "רשתות חברתיות בקהילה מקוונת בלתי-פורמאלית", עבודה סמינריונית בקורס "היבטים חברתיים בעולם מרושת", 2007 (להלן: גפן 2007), <http://meshune.net/writing/blognetworks.pdf>

כניסה ויציאה מהקהילה

כניסה וולונטרית

כמעט ואין חסמים לכניסה לקהילת הבלוגרים בישראל. על מנת להיות בלוגר בישראל יש צורך בבלוג. פתיחתו של בלוג יכול שתהיה בחינם ויכול שתהיה תמורת כסף. כל אדם שמעוניין בבלוג בחינם יכול לפתוח אחד באחת מהפלטפורמות הפתוחות לציבור ('ישראלבלוג', תפוז, קפה דה-מרקר, גלובס ובלוגלי) או לשלם על אחסון בשרת עצמאי (כ 20\$ לשנה).

עד שנת 2005 היתה בישראל פלטפורמת בלוגים אחת רצינית (בעלת יותר ממספר מצומצם של משתמשים) בעברית - 'ישראלבלוג'. בשנת 2005 החלה קהילת תפוז אנשים לפתוח את מערכת הבלוגים שלה תוך שהיא מציעה את השירותים המתקדמים שישראלבלוג גבתה בעבורם תשלום, בחינם⁶⁰. ויסמן מדווחת ש"יריב [חבוט, מנהל 'ישראלבלוג'] חשף שאחוז משלמי הפרו שלו נשאר יציב כבר 3 שנים והקמתה של תפוז עם מערכת סמטיסטיקות בחינם לא הזיזה למשלמי הפרו".⁶¹

ויסמן עוד טוענת ש"[למרות ש]אפשר לנטרל את המשתנה של עצלות המעבר כי תפוז הציעו גיבוי מלא לבלוג בזמנו, אז ניתן בהחלט לשער שהפער באפשרויות הטכניות היה סיבה מרכזית להעדר נדידה. המשמעות של זה היא שניתן במידה רבה לקבוע את האופי, התרבות והקהל של יישום/אתר כבר בשלב האפיון והעיצוב שלו. מי שפעיל בתחום הזה די מבין את זה אבל אני מדברת גם על מחשבה יותר "מקלוהנית", להשלכות של ההשלכות והאפשרויות של השימוש והשיבוש כתוצאה מכל החלטה טכנית. [...] אנשי "רשימות" וקונספציה, יודעים את הכלל הזה במודע או שלא במודע ולכן גם אם הם היו נותנים לכל אחד לפתוח בלוג, לא היו פקצות ברשימות כי היה להן משעמם במערכת הניהול. כמו כן, ברשימות קשה מאד להגיע למאות תגובות כי קשה יותר לנהל שיחות ממושכות בגלל שהתגובות לא בצורת עץ אלא משורשרות לינארית. זו דוגמא קלאסית לבחירה טכנית/עיצובית שיש לה משמעות תרבותית קריטית לאופי האתר. באינטרנט, הטכנולוגיה היא כמו עפרון תוחם שפתיים לתרבות."

בצורה דומה, בלוגלי, אתר הבלוגים החדש שנפתח בסוף 2006 החל להצמיח קהילה משלו. עידית כותבת בבלוגה⁶² לאחר שבלוגלי הוגדר כאתר של "המסקרנים"⁶³ כי להערכתה הכותבים בבלוגלי הם אכן לא המוערכים שבכותבים אוטומאטית כיוון שאין הם משתייכים לקהילה העסקית (כמו דה-מרקר

60 Vaisman, Ibid.

61 ויסמן, כ', "ה(ת)צורה של ישראל", דוקטור בלוג, 25.11.2006,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=56362&blogcode=5331822>

62 עידית, ללא כותרת, סימן שאלה, 11.04.2007, <http://idit.blogli.co.il/archives/93>

63 הר נבו, ר', "פוסט טראומה", חדל קשקשת ברשת, 10.04.2007, <http://hofman.blogli.co.il/archives/236>, הפוסט עצמו ראוי להתייחסות כיוון שהוא נוגע להרגלי המין והכתיבה על מין אצל בלוגרים.

וגלובס) או לקהילה האקדמית (כמו רשימות) והיא בטוחה שהם לא פקצות וכן היא מגדירה את הקהילה בבלוגלי כ"חנונים, אבל לא האליטה של החנונים"; "יוחאי עילם הגדיר את הקהילה בבלוגלי⁶⁴ כ"חבר'ה" ואמר "כנראה שכשהמצב כל כך מדכא, אני מעדיף לברוח מהפוליטיקה. בנוסף, השיחות בתגובות מהנות, כנראה בזכות איכותם של המשתתפים, תחומי העניין המשותפים שלהם, וטווח הגילאים התואם. בלוג החבר'ה המקורי הוא הגלובל של יובל דרור ושלושת שותפיו. יש שם המון פוסטים מעניינים ודיונים ערים בתגובות. לי אין שם את תחושת הנוחות שיש לי אצל מרג'. החבר'ה שם יותר סגורים למעמי".

אלעד זלומנס, ממקימי בלוגלי, התייחס לתחושת הקהילתיות⁶⁵ בבלוגלי ואמר "מדי פעם אני נדרש לשאלה כיצד לפתח את הקהילה בבלוגלי. לאחר שעולים מספר רעיונות חוזרים לשאלה הבסיסית: "האם אנחנו בכלל רוצים קהילה בבלוגלי?". האם זהו אוסף בלוגים שמאוחסנים במקום אחד סמייל וורדפרס.קום? או האם אנחנו רוצים לראות קהילה וחיי שיתוף סמייל ישראל בלוג ותפוז? לשאלה הזו עדין אין לי תשובה ברורה אבל כבר יש עובדות בשטח".

כללי כניסה

שמידט⁶⁶ טוען כי הבלוגוספירה מפתחת קהילה על ידי קישור. ישנם יחסי לינקים ויחסים סוציאליים בין בלוגרים. עצם הוספת בלוג לבלוגרול, שליחת טראקבק או תגובה בבלוג הופכת את היחסים בין שני הבלוגרים ליחסים של לינקים שיכולים להתפתח ליחסי חברות בין בלוגרים. המלצה על פוסטים של בלוגר אחר או הצברתם באגרגטור מאפשרת להראות מה חשוב לבלוגר, ולפתח קשרים חברתיים גם כן.

כדי להיות חלק מקהילת הבלוגרים העצמאיים, שלא יושבים על פלטפורמה דרוש לא מעט. בכדי שבלוגר יהיה חלק מהקהילה עליו לקבל קישור לפחות מבלוג אחד⁶⁷ וגם להכנס לאחד מהאגרגטורים הפופולריים⁶⁸. על מנת לקבל קישור או להכנס לאגרגטור דרוש בדרך כלל סגנון כתיבה איכותי או ייחודי וכן סיקור של נושא מעניין יחסית. כלומר, בחירת הפלטפורמה בה יפורסם הבלוג אמנם לא מהווה חסם, אבל מכניס את הבלוגר לאחת ממספר קהילות, כשישנן גם 'קהילות' אחרות, בדמות של בלוגי נושא: קבוצת 'העונג'⁶⁹ מכילה אוסף בלוגים בתחום המוסיקה, פוליטינטי⁷⁰ מרכז כתיבה בנושאי פוליטיקה, וקבוצת ישראל ונוטי מנסה לאגד כתיבה של בלוגרים שאינם מאוגדים בפלטפורמה מסוימת⁷¹.

שרון גפן טוענת⁷² כי הבלוגרים העצמאיים בישראל עומדים בהגדרת קהילה מקוונת. הם אתרים הנגישים

64 עילם, י', "מדורת השבט הבלוגוספרית", שטויות בשתי שפות, 25.01.2007, <http://things.co.il/255>
65 זלומנס, א', "קהילה בבלוגלי 1", אלעד בלוגלי, 29.01.2007, <http://elad.blogli.co.il/archives/48>

66 Schmidt, ibid

67 גפן, ש', "רק בלוגים עצמאיים. ענן", שם.

68 גפן, ש', "על תחרויות פופולריות ובלוגים עצמאיים", דברים קטנים, 29.06.2007,

<http://www.meshune.net/blog/?p=851>

69 <http://lavrid.haoneg.com>

70 <http://politinet.co.il>

71 גלעד פלדמן, "ישראל ונוטי – רק בלוג עצמאי", ישראל ונוטי, 12.04.2007, <http://hebrew.israelated.com/node/9758>

72 גפן (2007)

באמצעות דפדפן ולא דורשים תוכנה נוספת, הם מגדירים את קשריהם באמצעות בלוגרולים, והקשרים החברתיים זמינים לכל באמצעות מנגנונים כמו Technorati; הבלוגים בישראל, בין אם עצמאיים או תלויים בפלטפורמה, הם קהילה לכל דבר.

מרגע שבלוגר פותח את הבלוג שלו, הוא יכול להשתמש בלא מעט כלים על מנת להפיץ את הבלוג, ובדרך כלל ישתמש בהם באם הוא רוצה לצבור פופולריות. בלוגים בפלטפורמות יופיעו בעמוד הראשי של אותה פלטפורמה תחת "עודכנו לאחרונה" וכך ימשכו קוראים נוספים הכותבים בדרך כלל באותה פלטפורמה. כמו כן, ישנם לא מעט אתרים המרכזים תוכן מבלוגים ומנהלים רשימות מומלצים. באמצעות טכנולוגיית RSS יכולים האתרים לדעת מתי עודכנו בלוגים לאחרונה ולהפנות אליהם את הקוראים יחד עם תקציר של התוכן באותו בלוג.

כמו כן, בלוגרים נותנים אחד לשני הפניות בבלוג שלהם על מנת לעודד קוראים ברשימת "קריאה מומלצת" הנקראת "Blogroll" (בלוגרול) וכן בקישורים בתוך הבלוג לפוסטים רלוונטיים אצל בלוגרים אחרים.

בלוגרים שזוכים לקוראים רבים וכן למספר רב של הפניות נקראים בדרך כלל "אלפא-בלוגרים" או A-List Bloggers; בישראל יש מספר מצומצם ולא מוגדר⁷³ של אלפא-בלוגרים אשר מתאפיינים לא רק ביכולות כתיבה בשפה גבוהה ומקצועית, אלא גם במספר קוראים גבוה מאוד (נכון לתחילת 2007 מדובר על כ-1,000 קוראים ליום לכל אלפא-בלוגר).

לפי מחקר שנערך על ידי חנן כהן⁷⁴ קהילת קוראי הבלוגים גדולה בערך פי שניים וחצי מקהילת הכותבים. מדובר על מספר הקוראים של הבלוגים המופיעים בוובסטר, שהוגדר כמרכז הבלוגים המעניינים, כשכהן טוען כי בחירת האתרים נעשית בצורה מסוימת: "אני בוחר אתרים שבהם יש השקעת מחשבה בכתיבה, לא רק 'מה קורה בחיים שלי' אלא הסתכלות רחבה על העולם. בתחומים שונים כמו טכנולוגיה, אמנות מוזיקה או קולנוע, כל דבר שיכול לתרום לקורא. אני לא משלב באינדקס בלוגים מסחריים, ומתייחס רק לכתיבה עצמאית אמיתית, כלומר, כתיבה ללא עורך וכזו שאינה מונעת מאינטרסים זרים או מכל אינטרס שאינו אישי של הכותב"⁷⁵ (מאז⁷⁶ עריכת המחקר על ידי כהן וובסטר נסגר ופינה מקום⁷⁷ למספר מתחרים בשוק)

73 גפן, ש', "ככה על בטוח אי אפשר למפות את הבלוגוספירה", דברים קטנים, 20.04.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=584>

74 כהן, ח', "בועת הבלוגרים הקטנה", שיחות על האינטרנט ועל החיים, 21.11.2006, <http://www.notes.co.il/hanan/25509.asp>

75 קינן, א', "וובסטר – כל הבלוגים הישראליים המעניינים באתר אחד", ynet, 20.04.2006, <http://www.ynet.co.il/articles/1.7340.L-3241721.00.html>

76 ארגמן, ק', "וובסטר הוא עול בשבילי", NRG, 23.08.2006, <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/469/182.html>

77 פורבס, ש', "מלך הבלוגים מת – יחי המלכים החדשים!" (או: רשימת התחליפים המלאה לוובסטר), XSLF, 27.11.2006, <http://www.xslf.com/archives/000379.html>

האם הבלוגרים הם קהילה?

לפי מחקרם של נארדי ואח' הכתיבה בבלוג היא כתיבה קהילתית מטבעה⁷⁸, כשבלוגרים משכנעים חברים לכתוב בבלוג ומגיבים קבועים הופכים לכותבי בלוגים בעצמם. לדברי נארדי, בלוגרים המשיכו לכתוב כשהבינו כי אנשים באמת קוראים את מה שכתבו, כשהפעילות החברתית של בלוגרים כוללת קריאת בלוגים אחרים על מנת 'להיות בעניינים'; לדבריהם בלוגרים נטו לשנות את מושאי ונושאי הכתיבה שלהם כתגובה לתגובות הקהל בבלוג.

לדברי הרינג ואח', האפשרות לתגובה בבלוג (ולקישורים לבלוגים אחרים כתגובה) היא חלק מהמאפיינים שיוצרים קהילה בז'אנר הבלוגים⁷⁹. אולם, מה קורה עם בלוגים שאינם מאפשרים תגובות, האם אלו כלל נחשבים בלוגים? בבלוג "קודח" של אפי פוקס התעוררה השאלה⁸⁰ האם "בלוגר" הוא כל מי שכותב בלוג או כל מי שמציית למערכת חוקים וקודים. בתגובות ניתן לראות כי רוב המגיבים ניסו לענות בצורה חד משמעית כי בלוגר הוא כל מי שכותב בלוג, ותו לא. תגובתו של נתי אדלר היתה: "הנסיונות להגדיר הם עוד נסיון לשלוט ולשים גבולות (קצת כמו הקוד האתי) הרוח של הבלוגיספרה היא אנרכיסטית לכן אני מתנגד בתוקף לכל נסיון להגדיר ולכוון". "תגובתו של שוקי גילי לפוסט היתה: "יש בישראל קהילה של בלוגרים. אתה יכול להתאמץ להיות חלק ממנה או לא, ולנסות לתרום ולשפר או לא, אבל להכחיש את קיומה בגלל - סליחה מראש - רגשות הנחיתות הפרובינציאליים שלך לא מקדם שום דבר." כלומר, הבלוגרים בישראל רואים עצמם כחלק מקהילה שהמאפיין שלה הוא הרצון לביטוי.

קונטרולים

כפי שמתאר גלדוול⁸¹ בפרק השני בספרו "The Tipping Point" ישנם מספר אנשים שמהווים צמתי מידע מרכזיים. אותם צמחים מתחלקים, למענתו של גלדוול, ל(1) קונקטורים⁸², שמאופיינים על ידי התכונה העיקרית של היכרות עם מספר רב של אנשים בצורה שטחית אך קרובה. הקונקטורים הם אנשים שמכירים אנשים רבים נכונים⁸³, וכל אדם יכול להגיע אליהם בצורה קלה יחסית על ידי מספר מועט של קשרים. (2) מבינים (Mavens)⁸⁴ אשר הם אנשים שמודעים לכל הפרטים הקטנים ואוספים מידע על מנת להציג אותו בפני אחרים בצורה קונסיסטנטית כדי לייעל את הפעולה החברתית שלהם.

שתי הפונקציות של צמתי המידע קיימות בבלוגוספרה הישראלית ויוצרות קהילה שמושפעת ומשפיעה על

78 Nardi et al, pp. 224-225

79 Herring et al.

80 שחלק מעבודה זו בזמן כתיבתה הודבק באחת התגובות וגרם לשיח על הנושא.

פוקס, א', "אני לא בלוגר, וגם אתם לא (דיון פתוח)", קודח, 29.06.2007, <http://efffuks.blogli.co.il/archives/376>

81 Gladwell, M., "The Tipping Point: How little things can make a big difference", Little, Brown and Company, 2000. pp 30 - 89

82 ibid, pp 38

83 ibid, pp 46

84 ibid, pp 66 84, מקור המילה, בצורה אירונית הוא מידיש, אולם לצור ההקשר הסוציולוגי של התופעה אשתמש בתעתיק האנגלי על מנת למנוע שיבושי לשון.

עצמה באמצעות אותן צמתים. ההבדל העיקרי בין צמתי המידע הוא שבעוד שהקונטורים מזרימים מידע ומהווים "שומרי סף" לעיתים בסך הכל⁸⁵ ומקבלים את המידע בצורה אקראית למחצה או אף יזומה, ה-M avens מקבלים מידע ומנסים להציפו על מנת לשנות את התנהגותם של פרטים⁸⁶.

ישנן לא מעט דוגמאות לקונטורים ו-Mavens בבלוגוספירה הישראלית אשר מסייעים ליצירת נורמות על ידי שימוש בביטוי כאמצעי השפעה. האלפא-בלוגרים בישראל מקושרים בצורה יחסית קרובה אחד לשני ומנהלים מספר פורומים בהם מנוהלות שיחות לא רשמיות⁸⁷. בנוסף לקישורים בין בלוג לבלוג ותגובות בבלוג, הקישור הרב בין קבוצות האלפא-בלוגרים מאפשרת למידע לזרום ולצוף יחסית מהר בקהילה. אותם קשרים מאפשרים לאלפא-בלוגרים להיות נקודות קישור בין בלוגרים ובין קוראים במידה ואלו צריכים משהו. בלוגרים אחרים מתפקדים לעיתים כקונטורים בין בלוגרים וקוראים לבין אנשים מחוץ לקהילת הבלוגים⁸⁸. אולם, מי שמתפקדים בצורה מובהקת כקונטורים בבלוגוספירה הם האגרגטורים.

מהו אגרגטור? אגרגטור הינו אתר אשר מרכז תכנים ממספר מקורות ומסדר אותם בסדר כרונולוגי או נושאי, ומאפשר גישה מהירה יותר למידע. במקום שהקורא יאלץ לעבור דרך עשרות, אם לא מאות, בלוגים שהוא קורא הוא יכול להכנס לאגרגטור ולקבל מידע אילו בלוגים עודכנו לאחרונה ומה היה העדכון. באם יחפוץ, הוא לוחץ על קישור וקורא חלק מהמקסט, כשלאחר קריאת פסקה או שתיים הוא יכול לבחור לעבור לבלוג המקורי עם המקסט.

האגרגטור הראשון שהוקם בישראל היה וובסטר, בתחילת שנת 2006. וובסטר הוקם על ידי חנן כהן כאתר אישי שלו בו הוא מרכז את רשימת הבלוגים המעניינים⁸⁹ ברשת הישראלית. וובסטר הפך עם הזמן להיות תו-תקן של כתיבה איכותית⁹⁰, כשכל בלוגר שצורף נחשב לבלוגר מעניין, מוביל וכותב טוב. בסוף

85 כמו שגדוול טוען, אין זה מספיק שקונטור ימליץ על מסעדה כדי להפוך אותה לפופולרית, יש דרישה גם שהמסעדה תהיה טובה דיו. *ibid*, pp 59

86 בדוגמא לפעילות של Maven בבלוגוספירה הישראלית ניתן לראות את יוזמתו של חנן כהן, אחד מאבות האינטרנט הישראלי וצומת מידע לא קטן לכשעצמו, להפעיל לחץ על בלוגרים כדי להשפיע ולנסות לפעול נגד יוזמת חקיקה שנועדה להגביל את האינטרנט. כהן הקים באמצע חודש מאי 2007 אתר אינטרנט אשר מטרתו היתה לאגור את כל שנכתב על ידי בלוגרים בנושא הצעת חוק מס' 892 של אמנון כהן שנועדה להגביל גישה לאתרי אינטרנט למבוגרים באמצעים ביומטריים. את האתר ניתן למצוא בכתובת <http://info.org.il/892>

87 לדוגמא, קבוצת הדיון Wordpress Hebrew שמתפלת בנושאים טכניים לבלוג לעיתים משמשת גם לשיחות פחות רשמיות (<http://groups.google.com/group/wpheb>). בצורה שונה, ואולי פחות וירטואלית, בלוגרים רבים נפגשים ב"מפגשי בלוגרים". בשנת 2007 התקיימו שני מפגשי בלוגרים לא רשמיים, אחד בפורים ואחד בשבועות.

גפן, ש', "רשמו לעצמכם, מפגש בלוגרים: מתי ואיפה?" דברים קטנים, 06.05.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=648>, <http://www.arikfr.com/wpheb/bloggers->, 19.02.2007, אריק מתבטא, "ז", פורים תשס"ז, <http://info.org.il/892>

88 לדוגמא, הבלוג "עבודה שחורה" משמש נקודת חיבור בין חברי כנסת לבלוגרים וגולשי אינטרנט שמעוניינים לשאול את חברי הכנסת שירות שאלות. <http://blacklabor.org>; הבלוגרים כותבים לחברי הכנסת ואלו עונים. במידה מסוימת, אותו בלוג מהווה נקודת חיבור. לאחרונה, אגב, הוסף הבלוג למאגר החדשות של Google-News והפך להיות מקור מידע רשמי ועיתונאי.

89 קינן, א', "וובסטר – כל הבלוגים הישראלים המעניינים באתר אחד", *ynet*, 20.04.2006, <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-3241721,00.html>

90 למרות שבפועל חנן כהן טען שוובסטר אינו אלא מיועד לקריאה שמעניינת את חנן כהן. כהן, ח', "אני מקפיד את וובסטר", שיחות על האינטרנט ועל החיים, 22.08.2007, <http://www.notes.co.il/hanan/22376.asp>

חודש אוגוסט 2006 החליט כהן לסגור את אתר וובסטר⁹¹, תוך שהוא משחרר את קוד המקור ואת רשימת האתר. בעקבות סגירת וובסטר קמו לא מעט אנרגטורים אחרים⁹². אותם אנרגטורים הסתמכו בתחילה על רשימת הקריאה של כהן ועם הזמן הוסיפו אתרים. במקביל לאנרגטורים שמרכזים תכנים אוטומאטיים, קמו מספר אתרים שמרכזים המלצות קריאה⁹³ בצורה ידנית וממליצות על תכנים ממקורות שונים.

אנרגטור, מעצם טבעו, לא מכסה את כל הבלוגים הישראליים אלא רק את אלו שמוכרים לעורכיו. הוא מהווה צומת של מידע עבור אלו שמחפשים מידע בקלות ולכן יכול גם להשפיע על התנהגות הפרטים באמצעות המידע אותו הם צורכים.

האנרגטור יכול לעבוד לא רק כתו-תקן לבלוג מסוים אלא גם כאמצעי לסנקציה. מרגע שמוסר בלוג מסוים מאותו אנרגטור, כמות הקוראים יכולה לפחות בכמות משמעותית (או פחות משמעותית) או לאבד את הלגיטימציה של הכותב⁹⁴.

אם אלפא-בלוגרים ואנרגטורים יכולים לתפקד כקונקטורים בבלוגוספירה, אזי יש מספר צמתים שיכולים לתפקד כ-Mavens, צמתי מידע שמיועדים לספק מידע ולעבוד למען שינוי נורמות. את שינוי הנורמות ניתן לקיים באמצעים טכנולוגיים או באמצעים חברתיים; כשהטכנולוגיים תמיד פשוטים יותר מהחברתיים.

אולי הדוגמא הטובה ביותר ל-Maven היא הבלוגרית חנית כהן (אח"י דקר), ממתרגמי מערכת הבלוגים וורדפרס לעברית, שכותבת בעיקר מדריכים לבלוגרים על כיצד להסתדר בעולם הוירטואלי⁹⁵. חנית מסייעת לבלוגרים לבחור טכנולוגיה שתשמש אותם, וכידוע הטכנולוגיה משפיעה על הנורמות עצמן. חנית הוגדרה, כמו כן, כבלוגרית הישראלית בעלת הסיכויים הרבים ביותר להתפרנס מהיותה בלוגרית⁹⁶.

דוגמא אחרת כיצד Mavens יכולים להשפיע היא באמצעות דבורית שרגל. שרגל, הידועה בתור בלוגרית שלא אוהדת במיוחד טוקבקים אנונימיים⁹⁷ עברה למערכת הבלוגים של "דה מרקר" שלא

91 ארגמן, ק', "וובסטר הוא עול בשבילי", <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/469/182.html>, NRG, 23.08.2007,

92 מור, ג', "תחליף וובסטר חדש", חורים ברשת, <http://www.holesinthenet.co.il/?p=83>, 06.03.2007,

93 פריץ, נ', "כמה מילים על שמה!", הרהורים של אבא, 06.03.2007,

[http://nadav.blogdebate.org/archives/%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%91%D7%99%D7%9F-](http://nadav.blogdebate.org/archives/%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%A2%D7%A6%D7%9E%D7%90%D7%99-%D7%95%D7%95%D7%91%D7%A1%D7%98%D7%A8-%D7%9C-y-net)

! "אבל אני רוצה להיות שמה!", גילי, ש', <http://notes.co.il/shooky/27367.asp>, 07.01.2007,

94 ראו את הפרק על אליזרין וייסברג והסרתה מגרייפס.

95 לדוגמא, פרויקט הבלוג העצמאי של חנית כהן:

[http://www.dakars.info/index.php?tag=%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%92-](http://www.dakars.info/index.php?tag=%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%92-%D7%A2%D7%A6%D7%9E%D7%90%D7%99)

[http://www.dakars.info/index.php?tag=%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%92-](http://www.dakars.info/index.php?tag=%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%92-%D7%A2%D7%A6%D7%9E%D7%90%D7%99)

96 Feldman, G., "Israeli problogging and the Israeli Blogsphere – Dakar as a beginning", Filination,

28.06.2007, [http://www.filiation.com/tech/2007/06/28/israeli-problogging-and-the-israeli-](http://www.filiation.com/tech/2007/06/28/israeli-problogging-and-the-israeli-blogsphere-dakars-as-a-beginning/)

[blogsphere-dakars-as-a-beginning/](http://www.filiation.com/tech/2007/06/28/israeli-problogging-and-the-israeli-blogsphere-dakars-as-a-beginning/)

97 שרגל, ד', "הדוברמנים של הרשת", הארץ, 08.09.2006,

מאפשרת כתיבת תגובות לבלוג ללא הזדהות כמשתמש. כפועל יוצא נדרשת הרשמה על מנת לכתוב תגובה, מה שמונע את היכולת של מגיבי נאצה מזדמנים לעשות זאת. שינוי הנורמה באמצעות טכנולוגיה היא הגבלה כלשהיא על המשתמש, אך היא גם מאפשרת לאחרים כעת לעשות זאת⁹⁸. בעקבות הפעולה, אחרים נאלצו להרשם לקפה דה-מרקר מצד אחד ולפתוח חשבון⁹⁹.

ה Mavens שיוזמים את שינוי הנורמות פועלים כיזמי נורמות לכל דבר¹⁰⁰, הם נותנים סיגנל לגבי מהות הנורמה הרצויה ועקב ההכרה בסמכותם כאנשים מבינים בנושא, מתקבלת הנורמה כנורמה בפועל. במקרה אחד, בו הנורמה היתה זו ששונתה לבסוף, יובל דרור כתב פוסט זועם¹⁰¹ על כך שדבורית שרגל לא נתנה קרדיט לדבריו¹⁰² כשהביאה ידיעה מסוימת בבלוג שלה¹⁰³. דרור מחה על אי קיום הנורמה הבסיסית של לינקוק. לדברי דרור: "אני לא מצפה מאף אחד שייתן לי קרדיט על דבר שכתבתי כאן. עם כל הכבוד לבלוגים (וגם לגלוב, כן כן) אנחנו לא מנהלים כאן גוף תקשורת שראוי שיצטטו אותו. מי שרוצה, עושה טראקבק¹⁰⁴", זה המקסימום שאפשר לבקש וגם זה לא חובה בעיניי. אני באתי לכאן ליהנות ולא כדי לרדוף אחרי כל שמנדריק שקרא אצלי משהו והחליט לכתוב משהו בעניין מבלי להזכיר את שמי. ", שרגל ענתה לדרור בבלוגה וכתבה "לרגל יומולדתי, כנראה, חורג מתמלל המאבדים ממנהגו, ואומר איזה שתי מילים טובות. הוא פותח שוב לדיון את השאלה מהו קרדיט ולמי מגיע, ומגיביו מעלים די הרבה נקודות מעניינות לדיון. כנסו, כנסו. אסביר שוב: כשאני כותבת "קרדיט" אני מתכוונת כולה ללינקוק ועיר. זה הכל. באגביות, בתוך הטקסט. לא לשבחים, לא לתרועעות ולא לשירי הלל. אני מזכירה מה עשה אודיש ב"משחק מילים" בסופשבוע, כשהתייחס למשהו שקרא פה.¹⁰⁵"

אבל לא רק דרור ושרגל התייחסו לשלילת קרדיט (ולינק) אלא גם שרון גפן כותבת: "באותו אופן, אם מישהו המוכר לקוראי הבלוג אומר משהו באיזו תגובה, או במייל או במסנג'ר שמהווה טריגר כלשהו לחלק כלשהו מפוסט - הם יקבלו קרדיט. או לפחות כך אני משתדלת. (אלא אם כן זה משהו מטומטם נורא, או שאני מורידה לזנות את דבריהם החכמים, וזה קורה לא מעט) (...) והנה אני משוחחת עם לא משנה מי, והיא מבואסת. כי לא משנה אצל מי בבלוג, היא הציעה רעיון חינוכי למשהו, שמומש ע"י כותבת/ הבלוג על הצד הטוב ביותר, והיא לא זכתה לאזכור בקרדיטים או אפילו להתייחסות בתגובות.

<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtSR.jhtml?itemNo=760376&objNo=59771&returnParam=Y>

98 ראוי לציין שבכרום המערכות ניתן לחייב מגיבים להזדהות, אך הנושא מסובך טכנולוגית וידרוש ממשטמים להרשם לאתר, לא כמו בקפה דה-מרקר שם המגיבים הם בעלי בלוג ואו חשבון בקפה דה-מרקר.

99 שרגל יכולה לתפקד במובן זה הן כקונטורית והן כ maven לשיטתו של גלדוול כיוון שהיא מייצרת טרנד עבור חברה מסחרית שמעוניינת בהגברת הפעילות ולא סתם 'רוכבת' על טרנד קיים (להשוואה, Gladwell, ibid, pp 193-215)

100 Posner (2000) pp. 29-31

101 דרור, י', "המירוץ אחר הקרדיט", מאבד תמלילים, 30.05.2006, <http://www.popup.co.il/?p=1253>

102 דרור, י', "מספרי המוניאל", מאבד תמלילים, 30.05.2006, <http://www.popup.co.il/?p=1250>

103 שרגל, ד', "מלקקים ש...", ולוט אנדרגראונד, 30.06.2006

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=201536&blogcode=4063630>

104 טראקבק הינה הודעה לבלוג כי אחד מבלוג שני כי בלוג זה הוזכר בפוסט מסוים. טראקבק משמש למעקב אחר "שיחות" שמתקיימות בין בלוגים ובלוגרים וגם בכדי ליידע בלוגרים על כך שנכתבה תגובה לפוסט שלהם בבלוג אחר. טראקבק גם מראה כי שולח הטראקבק מכבד את הבלוגר וקושר אליו מהבלוג שלו. ראה גם מונחון.

105 שרגל, ד', "בדד אשב", ולוט אנדרגראונד, 31.05.2006

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=201536&blogcode=4069366>

מצד אחד - נכון, כולה רעיון, הביצוע לא שלה. מצד שני - בלי רעיון, אין ביצוע, לא? האם יש לנו כאן עניין עם חרא או שזה סתם חרטא?¹⁰⁶

יציאה וסנקציות

על מנת לצאת מקהילת הבלוגרים הבלוגר יכול לבחור באחת משתי שיטות: או למחוק את הבלוג או להפסיק לכתוב בבלוג ולדעוך החוצה. לא חסרים בלוגרים אשר הפסיקו את כתיבתם ולא שבו; תום טרגר ניהל פוטבולוג (בלוג תמונות) תחת הכינוי 'תום ממורמר' וזכה ללא מעט חשיפה תקשורתית¹⁰⁷ אך סגר את הבלוג¹⁰⁸ לאחר חצי שנה של פעילות.

לבלוגר אין סנקציות על 'יציאה', למעט החמצת פנים מצד חבריו ומכריו מהבלוגוספירה. אדר שלו, בלוגרית מובילה שניהלה את הבלוג "זוגיות" סגרה בשנת 2006 את הבלוג לאחר שנת פעילות מוצלחת בה זכתה לאזכורים רבים בתקשורת הממוסדת, קיבלה עבודה ככתבת תרבות דיגיטלית באתר NRG, עברה לערוך את ערוץ המחשבים של וואלה! משם לעבודה בערוץ "חיים ברשת" באתר נענע וכעת היא כתבת התרבות הדיגיטלית של אתר ynet. שלו מספרת בשיחה שנערכה ביום 21.04.2007 כי למרות שלא חוותה סנקציות אמיתיות על הפסקת הכתיבה, עד ליום זה אנשים מבקשים ממנה לשוב לכתוב; שלו עדיין כותבת בבלוגים אחרים מדי פעם¹⁰⁹ ומספרת בשיחה כי היא מתגעגעת לכתיבה ומקווה לחזור יום אחד.

¹⁰⁶נפן, ש', "חרא או חרטא", דברים קטנים, 10.06.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=773>

¹⁰⁷מערכת חיים ברשת, "קבלו את הבלוג הכי טוב בישראל", נענע, 25.08.2005,

<http://net.nana.co.il/Article?ArticleID=200446&sid=127>

קינן, ע', "מה רע לך אתה?", NRG, 08.07.2005, <http://www.nrg.co.il/online/10/ART/955/587.html>

ארגמן, ק', "יומן הסל ברשת", NRG, 07.11.2005, <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/003/565.html>

¹⁰⁸טרגר, ת', "תום ממורמר מת", תום ממורמר, 20.10.2005,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=116182&blogcode=2688227>

¹⁰⁹לדוגמא: שלו, א', "שניים או שתיים", חדר 404, 10.04.2007, <http://room404.net/?p=11576>

נורמות עיקריות בבלוגוספירה הישראלית

הנורמות החברתיות בבלוגוספירה הישראלית הן נורמות שונות במעט מהנורמות שהוטו בארצות הברית. מטרתן היא הן לשמור על הפרטיות של הכותב והן לאפשר לו חופש ביטוי כמעט מוחלט¹¹⁰; ההנחה היא ששמירה על הפרטיות מאפשרת חופש ביטוי ושחופש הביטוי הוא לא רק האמצעי של הבלוגים, אלא גם חלק מהמטרה שלהם.

ביטוי וחופש ביטוי

בסקר שנערך בקרב 129 משתמשי ישראל בלוג¹¹¹ לצורך עבודה זו (כשהגיל הממוצע היה 15.3, עם סטיית תקן של 3.5, עם רוב מובהק למין הנשי (קרוב ל 90%)) נמצא שרוב הבלוגריות כותבות בעילום שם ומעריכות את חופש הביטוי שלהן (7.4 ו 7.7). הבלוגריות נטו לכתוב בבלוג דברים אשר לא היו אומרות במפורש להורים או לחברים (3.11) והיו כותבות בבלוג על נושאים שאינן מעוניינות שישוחחו עמן (4.85). כלומר, עבור הבלוגריות הפרטיות והכתיבה תחת כינוי היו חלק מהשחרור העצמי שאיפשרו להן לכתוב על דברים בצורה חופשית יותר. כמו כן, הבלוגריות הראו אחריות למעשיהן (7.4) והצהירו כי לא יכתבו דברים אשר עשויים לחשוף אותן לתביעת דיבה (6.4). בניגוד למחקרה של ויאגס, ההבדל באחריות נובע ככל הנראה ממתאם הגיל (הנמוך יותר במחקר זה) וכן מהפלטפורמה הייחידנית (ויאגס ניהלה את מחקרה במספר פלטפורמות בלוגים שונות).

המצב בעולם

ויאגס טוענת¹¹² כי כבר כיום ישנן נורמות אצל בלוגרים – כאשר אלו נוצרו כיוון שהבלוגרים אינם יכולים לחזות מי הם הקוראים של אותו הבלוג והבלוג פתוח לציבור הרחב, ולכן שמות של חברות ואנשים מוצגים על מנת לשמור על פרטיות וכן להיות פחות אחראים למעשיהם. במחקרה של ויאגס נמצא כי הבלוגרים מצניעים פרטים אלו כיוון שהם משוללים את השליטה לגבי מי קורא את הבלוג שלהם.

ממצאיה של ויאגס היו: (1) בלוגרים נוטים לא לחשוף שמות של אנשים אשר הם כותבים עליהם (42%) (2) ישנה נטייה גבוהה יותר לחשוף שם של אדם אחר כאשר הוא בלוגר שכן הוא 'כבר חשף את שמו לציבור' (3) בלוגרים לא נוטים לבקש רשות בטרם יכתבו על חברה או מוצר (או ליידע את החברה או המוצר) (4) בלוגרים יחשפו שמות של חברות כאשר הם כותבים עליהן (71%) (5) חלק מהבלוגרים לא יכתבו על החברה שבה הם עובדים (6) רוב הבלוגרים לא יגבילו את האפשרות לקרוא את הטקסטים שהם מפרסמים (7) לאוכלוסיית המגיבים יש השפעה על התוכן – בלוגר שהמגיבים בו הם חברים קרובים,

110 בירנהק, מ', "אנונימיות וביטוי", בלוג המרצים למשפטים של אוניברסיטת חיפה, 13.08.2007, http://haifalawfaculty.blogspot.com/2006/08/blog-post_13.html

111 ברקת, ד', "השאלון השבועי לבלוגר", ישראל-בלוג, <http://israblog.nana.co.il/quest.asp?week=200716>

112 Viegas, ibid

יטה יותר לכתוב על נושאים אישיים כאשר הוא 'שוכח' שהבלוג פתוח לכולי עלמא.

הנתונים של ויאנס מתאוששים בעבודה זו כאשר הבלוגריות הצהירו במפורש כי הן יכתבו בבלוג על דברים שלא יאמרו בנוכחות הוריהן או חבריהן (שדה M) עם ציון חציוני של 2, ממוצע של 3.11 וסטיית תקן של 3.18.

בצורה דומה למחקרה של ויאנס, גם מחקרם של נארדי, שיאנו וגומברכט¹¹³ בחן מדוע אנשים נוטים לאפשר לאחרים לקרוא את היומן האישי שלהם. למענתם קוראי בלוגים מגיעים לבלוגים בעיקר עקב קישורים מבלוגים אחרים או מתגובות שבלוגרים משאירים בבלוגים אחרים. אחד הממצאים העיקריים במחקר היה כי בלוגרים נוטים לצור קהל עם הזמן, אך הקהל גם נוטה להשפיע על הבלוג. כלומר, הקוראים בבלוג משפיעים על תכניו (נארדי ואח' מתייחסים לקוראים כאל 'קהל')¹¹⁴, ולמענם כתיבת בלוג הינה פעילות חברתית לכל דבר.

חופש הביטוי בישראל

בישראל, הנורמה של חופש ביטוי והתבטאויות על כל נושא חשובה ביותר לבלוגוספרה. לשם ההבנה, כאשר משה הלוי, בלוגר ישראלי, נעצר בחשד להפרת צו איסור פרסום¹¹⁵ נחלצה רוב הבלוגוספרה הישראלית להגנתו¹¹⁶. הרעיון של חופש ביטוי הוא של טכנולוגיה שהופכת לפרקטיקה יותר ויותר, בלוגרים זקוקים לחופש ביטוי בדיוק כמו שהם זקוקים לפלטפורמה טכנולוגית שתאפשר להם לכתוב.

כמו כן, אחת לתקופה מסוימת מפרסמת התקשורת הממוסדת- סקירה של בלוגים "מובילים" בתחומם¹¹⁷, לדוגמא, בחודש ינואר 2007 נסקרו הבלוגים האירופיים של ישראל¹¹⁸, אותה סקירה הובילה לחשיפתם של בלוגרים שלא הביעו את הסכמתם לכך בתקשורת, וכפועל יוצא לכניסות מרובות לאתרים.

113Nardi et al, ibid

114ibid, pp. 224

115כהן, א', "חשד: פרסם את שמה של המתלוננת נגד רמון", <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3305962,00.html>

116 ניתן לראות ריכוז של הכתבות לאחר מעצרו של משה הלוי באתר אוורוקס, <http://ozrox.com/page/halemo>, שם מיוחסים בין היתר הדברים הבאים:

כהן, ח', "לידיעת המשטרה: עוד אנשים צריכים להכנס למעצר יחד עם הלמו", שיחות על האינטרנט ועל החיים, 20.09.2006, <http://www.notes.co.il/hanan/23315.asp>

שמרון, ג', "ישוחרר הלמו לאלתר", מוניטור 2.0, 20.09.2006, <http://gblogs.tapuz.co.il/blog/ViewEntry.asp?EntryId=797130>

דרור, י', "הלמו (שוב) נעצר", 20.09.2006, <http://www.popup.co.il/?p=1691>

קלינגר, י', "צו איסור פרסום הוטל על האינטרנט", Intellect or Insanity, 20.09.2006, <http://www.2jk.org/praxis/?p=665>

סנדי, א', "שחררו את הלמו!", מהגנה למאבק, 21.09.2006, <http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=97762&blogcode=4896725>

117ראו ביקורת על העניין: קינן, ע', "עד הבלוג האחרון", נענע, 01.12.2003, <http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=89933&Action=Print&sid=127>

118פאר, ד', "בלוגרוטיקה: הבלוגים האירופיים של ישראל", נענע, 26.01.2007, <http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=422167&sid=127>

אאוטינג וביטוי

חרף העובדה שהבלוגים אינם סגורים לכניסה מהעולם החיצון, פעולת הקישור (לינק) לאתר מאתר פופולרי יכולה להסב לא מעט נזק לאתר¹¹⁹, (למרות שהלינק בתוך הבלוגוספרה נתפס כמשהו חיובי ורצוי) עד כדי כך שחלק מבלוגרים אלו נוטים לסגור את הבלוג ולהעלים כל עקבות לגביו. כך היה גם בשנת 2005, לאחר פיגוע של המחבל הישראלי¹²⁰ עדן נתן-זאדה, כאשר נחשף באתר Ynet כי אחותו מנהלת בלוג ולא מצדיקה את אחיה¹²¹. במקביל לפרסום, ולאחר הכניסות הרבות לבלוג, החליטה נתן-זאדה לסגור את הבלוג ולהעלים את נוכחותה הוירטואלית¹²² כשנתן-זאדה כותבת בבלוג: "הבלוג נסגר. בוא נחשוב גם למה... YNET וידיעות אחרונות, באמת "תודה רבה" לכם."

המרחב האישי-ציבורי

כיוון שהבלוגרים יטו לכתוב בבלוג על דברים אשר הם לא בהכרח יתבטאו עליהם בנוכחות הורים או חברים, וכן כיוון שהם מרגישים כי חשוב להם חופש הביטוי בצורה מאוד מובהקת, סביר להניח כי מכשנוצרת קבוצה פרטית של אנשים שמתבטאים ומתייחסים אחד לשני בצורה זו, ולמרות האפשרות להקרא על ידי כל זר מהעולם החיצון מניחה כי הבלוג לא יקרא על ידי זרים ומרשה לעצמה להתבטא בצורה בוטה יותר גם בספרה הציבורית. מרגע שהבלוגר מבין שהבלוג שלו נחשף לקהל הרחב הוא יטה להתבטא בצורה אחרת ואולי אף יסגור את הבלוג על מנת להמנע ממצב בו הוא עשוי להיות אחראי למעשיו.

באבחנה ממחקרה של ויאנס, מחקרם של נארדי ואח' שמבוסס בעיקר על ראיונות עם בלוגרים ופחות על מחקר סטטיסטי, בלוגרים נוטים לכתוב בבלוג נושאים שהם לא יכולים לשוחח אישית עם חברים ובני משפחה, כאשר הם יודעים שאלו קוראים את הבלוג¹²³, בעצם פעולת 'זריעת הרעיון' באינטרנט מחסנת אותם מהשפעות הרעות של הרעיון.

נארדי ואח' טוענים כי תשובות הבלוגרים במחקריהם היו כי כיוון שיש כמות כה רבה של אתרים ברשת, אין להם סיבה להניח כי אנשים יתעניינו בכתביהם; יותר מזה, חלק ניכר מהבלוגרים הצהירו כי אין להם כל חשיבות לפרטיות שלם¹²⁴.

Mr. Kinks, "אני מפורסם!", 26.01.2007, <http://www.tapuz.co.il/blog/ViewEntry.asp?EntryId=894512&passok=yes>

120 נענע, "שפרעם: מהנחל שרצה 4 חוסל בירי ההמוני", חדשות נענע, 05.08.2005, <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=197540&sid=126>

121 מור, ג', "אחות המחבל היהודי בבלוג: "אני לא מצדיקה אותו", ynet, 08.08.2005, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3124072,00.html>

122 Ynet, "נחם הבלוג של אחות המחבל היהודי", ynet, 11.08.2005, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3125944,00.html>

123 Nardi et al, 228

124 ibid, 228

אנונימיות כשחרור

שיאן וסקוט¹²⁵ חקרו את הקשר בין אנונימיות לגילוי עצמי בבלוגוספירה וטוענים כי המדיום המקוון מאפשר, באמצעות האנונימיות היחסית, גילוי רב מאת הבלוגר. בלוגרים נוטים לחשוף רבות על עצמם גם אם לא חושפים את זהותם. שאלת המחקר החשובה במחקרם של שיאן וסקוט היתה שאלת המחקר החמישית, והיא "באיזו מידה בלוגרים מודאגים לגבי ההשלכות השליליות של פרסומיהם? והאם האנונימיות היא פתרון לבעיה זו?"

שיאן וסקוט חקרו 242 פרטים; 76 סטודנטים ו-166 בלוגרים (בפלטפורמת Blogger.com). רוב הבלוגרים שנדגמו היו בקבוצת הגיל של 18 עד 25 (בשונה מהמחקר שבוצע לצורך עבודה זו, שבו הגיל היה נמוך בצורה משמעותית). שיאן וסקוט בחנו את מידת החשיפה של בלוגר והשימוש בכינוי או בפסבדונים, השימוש בתמונות מהחיים האמיתיים, כשמעל ל-50% השתמשו בשמות שאינם מזהים בצורה ייחודית (שם פרטי, כינוי, פסבדונים לא מזהה או פסבדונים), אך 45% פרסמו תמונות של עצמם בבלוג בצורה כזו או אחרת. הבלוגרים במחקרם של שיאן וסקוט תפסו עצמם כאנונימיים יותר מאשר ניתנים לזיהוי.

במחקרם, 23% מהבלוגרים חששו מהשלכות קריאת הבלוג שלהם על ידי בן משפחה או חבר, 16% חששו שפוסט שכתבו עשוי לפגוע במכר או חבר, ו-8% חששו מנזק לקריירה שלהם. 42.53% מהבלוגרים הפעילו סוג מסוים של צנזורה עצמית כדי למנוע מצב זה. ממצאם של שיאן וסקוט, לסיכום, היה כי ככל שהבלוגר אנונימי יותר, כך הוא יפעיל פחות אמצעים של צנזורה עצמית.

לכן, ניתן להסיק שהכתיבה בבלוג נתפסת כספרה ציבורית-אישית, בה הבלוגר מבטא את מחשבותיו האינטימיות ביותר מצד אחד, ומצד שני מאמין שהוא אינו חשוף לציבור; הבלוגר בוחר להתבטא בצורה שלא היה מתבטא בה בנוכחות מכרים, הוא מאמין שמותר לו להתבטא כך, וכשהמערכת מתערבת בהתבטאות שלו, לא רק שהוא אינו מבין את ההתערבות, אלא גם שאר הבלוגרים מנסים לסייע לו לעצור את ההתערבות.

פרסום וביטוי

חריג אולי לתופעה זו ניתן למצוא אצל האלפא-בלוגרים, אשר לא רק שמזוהים בשמם ולכן האחריות על דבריהם מוגברת, אלא הם מוכרים בציבור וכל התבטאות שלהם עשויה להשפיע. אלו נוטים להפגין לפעמים ריסון בדבריהם ואיפוק כאשר הם מותחים ביקורת על התנהגות של בלוגר אחר¹²⁶. בלוגרים אלו

125 Qian, H., & Scott, C. R. (2007). Anonymity and self-disclosure on weblogs. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), article 14. <http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/qian.html>
126 גפן, ש', "קישור הם הוא קישור רע – ככה לא מתנהגים", דברים קטנים, 25.06.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=835>

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת 'הונתן'. קלינגר, מוגשת לד"ר אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 26 מתוך 57; ניתן למצוא גרסה מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

לא יכתבו לעיתים דברים בצורה מפורשת¹²⁷: "האתוס של הבלוגרים הוא שבבלוג אתה יכול לכתוב מה שאתה רוצה בלי שום הגבלה. כמו ניימן, אני כופר בהנחה הזו. מעטים, ממש מעטים, בקרב הבלוגרים בישראל כותבים בדיוק את מה שהם רוצים (בני ציפר הוא דוגמה טובה וראו איזה יחס הוא מקבל). פעמים רבות, רבות מדי, החלטתי לכתוב רק חמישית ממה שבאמת רציתי לכתוב והחלטתי לא להתייחס בכלל לפוסטים של כותבים אחרים." חנן כהן ענה לדרור¹²⁸: "זה לא באמת המקום שלך. כי ברגע שאתה חשוף לעיניים של כולם, ומאפשר לכולם לראות מה קורה בתוך הטריטוריה שלך, אתה חלק ממערכת חברתית שיש בה כללי התנהגות והתנהלות ששום חברות טריטוריה לא תגרום להם להשתנות."

המרחב האישי של הבלוגר מתבטא גם במחויבות של בלוגר לענות לתגובות באתר¹²⁹, שמרגיש שהן פניות אישיות אליו (6.48) ומבין כי הבלוג הוא החלל האישי והאינטימי ביותר שלו. עבור הבלוגר הזכות שלו להתבטא בבלוג היא זכות שאין לפגוע בה, והבלוגספרה מכבדת זכות זו, למעט חריגים שכוללים בדרך כלל התבטאויות גזעניות או אלימות, שכנגדן מופעלות סנקציות על ידי הבלוגרים והקוראים.

127דרור, י', "לא יכול לכתוב מה שרוצה", מאבד המילים, 07.01.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2003>

128כהן, ח', "כמו לפרוס שטיח בכיכר רבין", וובסטר, 07.01.2007, <http://webster.co.il/2007/01/07/155>

129"בחור טוב", "התקבלה תגובה חדשה לתגובה שלך בבלוג", כיפה סרוגה, 23.04.2007,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=6831&blogcode=6345509>

סנקציות ואכיפה

על מנת שנורמות יהיו יותר מסתם כללים שרוב האנשים מאמינים שצריך לנהוג לפיהם, יש צורך באכיפת הנורמות. אכיפת הנורמות מתבצעת באמצעות סנקציות כלפי המפרים, כאשר הסנקציה שאינה משפטית אמורה לצור שינוי בהתנהגות אצל מפר הנורמה או תמריץ שלילי להפר את הנורמה.

פוזנר וראסמוסן¹³⁰ מונים מספר סוגי סנקציות שיכולים להגרם למי שמפר את הנורמות: (1) פעולה אוטומאטית – כזו שהפעולה עצמה גורמת לנזק למבצע הנורמה (2) אשם (3) בושה (4) סנקציות מידע – כאשר הפעולה עצמה של הפרת הנורמה משדרת לפרטים מידע על המפר (5) נזק דו צדדי (הן למפר הסנקציה והן לאדם נוסף) (6) נזק רב-צדדי; הסנקציות שקיימות בבלוגוספרה הישראלית, כפי שאראה כאן, הן מגוונות, אך מדברות בעיקר על נזקים דו-צדדים ורב צדדים. בושה, אשם, פעולות אוטומאטיות וסנקציות מידע נמצאות פחות בבלוגוספרה ובדרך כלל לא יתקיימו.

העדר בושה ואשם

בושה ואשם לא יתקיימו כיוון שבאם אדם בוחר לחשוף את דעתו או פעולותיו כלפי חוץ ככל הנראה שזה לא יחוש אשם במעשיו. לדוגמא, דוד אבוטבול מספר בבלוג שלו¹³¹ כיצד חנה בחניה ששייכת לאדם פרטי וחשף כי הרגלו הוא לחנות באחד הבניינים באם אין הוא מוצא חניה. בסיפורו הוא מספר כיצד לכשחזר לרכב גילה שאדם מסוים ניסה להציתו. אדם שהיה מרגיש בושה בהפרת נורמה (חוץ בלוגוספרית) לא היה מספר עליה בבלוג שלו. לכן, כיוון שהביטוי מצד הבלוגרים הוא רצוי ולא כפוי, והם אלו שבחרים כיצד להתבטא, אין לדון (כמעט) בנורמות שיוצרות בושה או אשם.

סנקציות על ידי הקוראים

הסנקציות, כמובן, כנגד הפרת הנורמות האלו הינם על ידי הקוראים (ולאו דווקא על ידי בלוגרים אחרים) כיוון שאלו יכולים 'להענישם' בחיים האמיתיים. ויאגס מתעדת מקרים של אנשים שלא התקבלו לעבודה עקב אמירותיהם וכן על אנשים שבני זוגם נפרדו מהם. בין היתר, מקרה שפורסם ב Ynet¹³² מספר את עלילותיו של בלוג שבו נכתב על בן זוג לשעבר, תוך כדי ידיעה שההורים של אותו בן זוג קוראים מדי יום את שהתרחש בלילה לפני בחדר המיטות של הזוג:

"גם החברות והחברים שלה מבית הספר קוראים ויודעים, וגם החברים והחברות של החבר שלה. לא אכפת לה. יש לה בעיה רק עם ההורים של החבר. היא מעדיפה למחוק להם

130 Richard A. Posner, Eric Rasmussen, Creating and Enforcing Norms, with Special Reference to Sanction, 19 International Review of Law and Economics 369-382

(1999) <http://www.idc.ac.il/sectionsWebsite/2007/407021009020070210094/materials/39007.pdf>

131 אבוטבול, ד', "העצרו את העיר", אבוטבול, 23.01.2006, <http://abutbul.com/2006/01/23/188>

132 בן זאב, א', "ה'יש' הפומבי שלה פוצע לו את האינטימיות", ynet, 28.02.2007, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3370371,00.html>

מהזיכרון את העובדה שיש לה בלוג. אבל "זו בעיה שלהם", היא כותבת בבלוג, "אני לא מתכוונת להגביל את עצמי בגללם. זה המקום שלי. כאן אני הכי אני".

בצורה דומה, אסתי סגל כותבת בבלוג שלה ב'קפה דה-מרקר' שהחל כרשת סגורה ויום אחד נפתח לכלל הגולשים ולא רק למשתמשים רשומים: "הופשטתי בעל כורחי לנוכח עם וגוגל"¹³³. מבחינתה "אני חשפתי את פרטי האישיים כולל תמונה דווקא בגלל שהמקום הזה היה נידח וסגור. מהיום הזה והלאה [...] אותו אחד שפותח את היום בחיפוש על שמי בגוגל ומשם רץ אחרי לכל מקום אפשרי כדי להכפיש את שמי, לעשות לי רצח אופי תחת כל עץ רענן, תחת כל מאמר שכתבתי, בכל מקום בו אני עובדת, שמאיים עלי בטלפון ושולח לי מיילי שטנה והטרדות מיניות - אותו אחד זוכה ברגעים אלו ממש לראות את תמונתי ולהשלים את הפרטים החסרים לו."

לדברי נארדי¹³⁴ לבלוגרים יש יחס א-סימטרי עם קוראיהם, הבלוגרים רוצים קוראים אך הם אינם מעוניינים לשמוע מאותם קוראים. כלומר, מצד הקוראים ישנה אפשרות לשני סוגי סנקציות: (1) השפעות על החיים מחוץ לעולם הוירטואלי (פיטורים, פרידה מבן-זוג, מעקב ורצח אופי) ו(2) הפסקת קריאת הבלוג. אותן סנקציות הן סנקציות מסוג נזק רב-צדדי, כפי שמתואר על ידי פוזנר וראסמוסן.

אולם, כמו של קוראים יש סנקציות כנגד הבלוגרים, לעיתים לבלוגרים יש סנקציות כנגד הקוראים (או המגיבים) כשאלו נוטים להתנהג בחוסר כבוד לבלוג. עידו קינן, לדוגמא, חשף כי מגיבה שטענה כי לא היא כתבה תגובה מסוימת הגיבה מכתובת IP מסוימת¹³⁵. במקרה אחר, שוקי גלילי חשף כי תגובות בכתבה בבלוג "עבודה שחורה"¹³⁶ היו בעצם תגובות יזומות מאותה כתובת IP ובכך סיכל את הרצון לעוות את דעת הקהל. במקרה אחר, שרון גפן הבחירה לגולש מסוים שניסה לפרוץ את המערכת כי היא יודעת מי הוא ומהם פרטיו, ועל כן כדאי שיהיה¹³⁷. (סנקציות דו-צדדיות)

כלומר, הבלוגרים שהם בעלי ידע מוגבר על תעבורת הגולשים שלהם, יכולים בהחלט להשפיע על התנהגות הגולשים כאשר הם חושפים את מעשיהם הלא אתיים. אותה חשיפה מספיקה בדרך כלל כדי להניא גולשים מפעילויות כאלו. כלומר, הסנקציות במקרה זה הם דו-כיווניות – גולשים-בלוגרים-גולשים.

¹³³סגל, א', "הופשטתי בעל כורחי לנוכח עם וגוגל", בלוגבאסטר, 21.03.2007, <http://cafe.themarker.com/view.php?t=15482>

¹³⁴Nardi et al, pp. 227

¹³⁵קינן, ע', "סיפור על צהוב: הזהויות של הגר צימרמן", חדר 404, 25.04.2006, <http://room404.net/?p=10940>

¹³⁶גלילי, ש', "פרשת Coffee Bean: טוקבקים מטעם?", שידורי נסיון, 27.06.2007, <http://www.notes.co.il/shooky/33622.asp>

¹³⁷גפן, ש', "החשובה לחידון מאחמול", דברים קטנים, 30.06.2007, <http://www.meshune.net/blog/?p=843>

סנקציות מצד בלוגרים אחרים

הסנקציות האפשריות כנגד בלוגרים שעוברים על הנורמות החברתיות מצד בלוגרים אחרים הינן סנקציות "מתונות" יותר, כפי שניתן לראות מהתנהגות הבלוגוספרה במקרה של אליזרין וייסברג (זרובבלה) שמובא בהמשך, בלוגרים בחרו להמליץ שלא לקרוא את הבלוג שלה ואף להוקיע אותה בעיני קוראים אחרים (מתוך הנחה שקוראי הבלוג קוראים גם את הבלוג המוקע¹³⁸).

הרעיון של סנקציות מצד בלוגרים כנגד בלוגרים אחרים יכולה לנבוע רק אם כל הבלוגים אכן מסודרים בקהילה כאשר יש היררכיה (לא מובהקת) בין בלוגרים "סוג א'" לבין כל שאר הבלוגרים¹³⁹. הבלוגרים שמוגדרים כ"סוג א'" (באנגלית A-List) הינם בעיקר בלוגרים שמוזכרים בצורה תכופה בתקשורת הממוסדת (לדוגמא, בעלי קישור קבוע במדור 'קטעי קישור' ב Ynet¹⁴⁰) וכן כותבים בתקשורת הממוסדת לעיתים תכופות (או בצורה קבועה). מספר הקוראים של בלוגרים אלו הינו גבוה במיוחד¹⁴¹ ולעיתים מגיע לאלפי קוראים ביום¹⁴².

כיוון שכמעט כל בלוגר בארץ קורא את הבלוגים שנכתבים על ידי ה A-List¹⁴³ הסנקציות של כתיבה כנגד בלוגר מסוים על ידי אחד מבלוגרי A-List אלו חזקה במיוחד. מרגע שנושא מסוים (ולאו דווקא נושא הקשור להתנהלות פנים-בלוגוספרית) מגיע לאחד מבלוגים אלו, מרחקו מהתקשורת הממוסדת ומכותרות בעיתונות הארצית קטן מאוד. כך, לדוגמא, לסכסוך בין וייסברג (שיובא להלן) לבין קהילת הבלוגרים נדרש שבוע עד שהגיע ל'ידיעות אחרונות'.

138 ראה לדוגמא: בלכמן, י' (מוסיף), "זרובבל והחברה הישראלית", מאבד תמלילים, 12.04.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2224>

139 לוין, ל', "ביצת האינטרנט הישראלי – פרק א'", שיווק ויראלי באינטרנט, 25.12.2006, <http://lior.blogli.co.il/archives/34>

140 קטעי קישור: <http://www.ynet.co.il/home/0,7340,L-4540,00.html>

141 הנר, ל', "אמת בפרסום – השיפת הבלוגים הגדולה", אנקדוטות, 11.03.2007, <http://www.anecdotes.net/?p=679>

142 דרור, י', "אולי זה רק משבר קטן וזה חולף", מאבד תמלילים, 17.03.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2159>

143 כהן, ח', "בועת הבלוגרים הקטנה", שיחות על האינטרנט ועל החיים, 21.11.2006, <http://www.notes.co.il/hanan/25509.asp>

מקרה בוחן של סנקציות קוראים ובלוגרים: אליזרין וייסברג

"אני לא אוהבת ערבים" היתה כותרתו של פוסט¹⁴⁴ שפורסם בבלוג של אליזרין וייסברג, הידועה בכינוייה זרובבלה, שעורר לא מעט הדים בבלוגוספירה והביא להחרמתה על ידי לא מעט מהבלוגרים המובילים בארץ, הסרתה מאגרנטורים¹⁴⁵ ורשימות מומלצים, ואף כתבה בידיעות אחרונות¹⁴⁶. הפוסט שפרסמה וייסברג היה גזעני, אך לא קרא לגזענות.

וייסברג גוללה בפוסט (שמאוחר יותר שונה עקב פניית ידיעות אחרונות לישראל-בלוג¹⁴⁷) את חוסר אהבתה לערבים. הפוסט עצמו היה זוכה להתעלמות אלמלא וייסברג היתה בלוגרים מוערכת ובעלת רייטינג מרשים הכולל כ-10,000 כניסות ליום ובסך הכל הבלוג השני בפופולריות באתר ישראל-בלוג.

סנקציות מצד הקוראים

בתגובות לפוסט ניתן למצוא לא מעט קוראים שמזדהים עם דבריה הגזעניים, אך בולטת מאוד תגובתו של אמיתי סנדי, בלוגר מוביל, שאומר לוייסברג: "את פוסטמה מפגרת"¹⁴⁸, R; אחד המגיבים, קרא לוייסברג למחוק את הפוסט ואמר: "ואני מקווה בשבילך, שתביני מה את בעצם כותבת פו ותמחקי את הפוסט"¹⁴⁹ (שגיאת הכתיב במקור); "מישהי" אמרה לוייסברג כי "ממש אהבתי את הבלוג שלך, אבל אחרי פוסט מגעיל ומפגר כמו זה, נעלם לי כל החשק להמשיך לקרוא פה."¹⁵⁰ בור שחור אמר כי וייסברג איבדה אותו כקורא¹⁵¹, כך גם אומר "ני"¹⁵², "אחד העם"¹⁵³, "גלעד"¹⁵⁴ ורבים אחרים. למעט מספר התבטאויות גזעניות, עם זאת, ניתן לראות גם תגובות תמיכה בוייסברג, אולם הסנקציה של הקוראים מורגשת, כאשר לא מעט קוראים הכריזו בריש גלי כי הם יפסיקו לקרוא את וייסברג.

144 וייסברג, א', "אני לא אוהבת ערבים", אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2006,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=5821&blogcode=5838490>

145 אגרנטור הוא אתר אינטרנט שאוסף תכנים ממספר רב של בלוגים או אתרים בכלל ומרכז אותם במקום נח לקריאה (ראה גם מונחון). בין היתר, "גרייפס", האגרנטור של אביעד קדרון הוא אחד מהאגרנטורים המובילים בארץ והחליט להסיר את וייסברג בעקבות

התבטאויותיה הגזעניות. קדרון, א', "מזל טוב זרובבלה\אליזרין\וואטאבר, את מודחת מגרייפס", Touching is not permitted, 12.02.2006, <http://aviadk.blogli.co.il/archives/160>

146 נסים, ד', "סערה בעולם הבלוגים בגלל יומן גזעני", ידיעות אחרונות, 23.02.2006, עמ' 9

147 שרגל, ד', "חושך", <http://themarkerblogs.com/velvet/?p=262>, Velvet Underground, 22.02.2007,

148 סנדי, א', תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#18>

149 R; תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#22>

150 "מישהי", תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#37>

151 "בור שחור", תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#40>

152 "ני", תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#44>

153 "אחד העם", תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#49>

154 "גלעד", תגובה בבלוג של וייסברג, אוסף ההגיגות של זרובבלה, 12.02.2007,

<http://israblog.nana.co.il/comments.asp?blog=5838490&user=5821#51>

סנקציות מצד בלוגרים אחרים ומצד אנרגטורים

הסלידה הרבה של בלוגרים הבהירה כי ההתבטאות אינה מקובלת, ויום לאחר מכן פרסמה וייסברג פוסט התנצלות חלקי¹⁵⁵, אולם השיח בבלוגוספירה שצץ היה לא רק על התבטאויותיה, אלא גם האם להרחיקה מהאנרגטורים הפופולריים או להותירה שם, ומה משקלו של האנרגטור אם זה לא מסנן תכנים גזעניים (לא ברמה המשפטית, אם כי ברמה האתית)¹⁵⁶. יונית מוזס עצמה אומרת על התבטאויות גזעניות:

"המבחן נמצא בהתייחסות אליהם. המבחן נמצא בשאלה מה קורה כאשר ערך היסוד הזה - חופש הביטוי - מנוצל לרעה, עד כמה היחס החברתי, הנורמות החברתיות, חסינים נגדו, הופכים את הניצול לרעה הזה לטריטוריאלי, לא רוצים לשמוע אותו, מעיפים אותו מהבמה הציבורית, אומרים – זו לא דעה לגיטימית, ובוודאי שלא אופציה לגיטימית שמנחה פעולות. כי שלא נשלה את עצמנו או נשחק אותה תמימים – מכל אחת מה"דעות" האלו נגזרת סדרה ארוכה של פעולות. אנחנו רואים אותן בשטח, כאן ועכשיו, גם בלי שמפרטים בפנינו את הרציונל שעומד מאחוריהן."

השאלה היא האם התבטאויות כמו של מוזס יכולות להניא בעתיד בלוגריות כמו וייסברג מהתבטאות גזענית, והאם מעשים אלו רצויים או שמא ההסדרה באמצעות חוק עדיפה כאן בלחצי את הגבולות. מה הענישה החברתית שקיבלה וייסברג והאם ההתנהגות הנכונה היתה התעלמות או הוצאה החוצה¹⁵⁷?

הקהילה

בכתבה שפורסמה במגזין טיים אאוט התל-אביבי על הפרשה, כחודשיים לאחר התרחשותה¹⁵⁸ מצוטטת וייסברג כשנשאלת על מעבר לפלטפורמה רצינית (קפה דה מרקר) כאומרת (ההדגשות לא במקור): "לא פשוט לקחת כיסא ולהצטרף לשולחן של הגדולים. עד כה הייתי רגילה לשבת בשולחן הנמוך בפניה, איפה שהצלחות מפלסטיק ושתיים פטל. אלא שהכסא בעת קטן ממידותיי ותכף יקרוס תחת משקלי. ונראה שהילדים המתווספים לשולחן נהיים צעירים יותר יותר. למרות החשש תפסתי יוזמה, באתי והתיישבתי פה, איפה שמגישים קפה. זה לא פשוט. צריך לרכוש הרגלים חדשים, נימוסים. כל הזמן לזכור: האנשים פה רציניים! ר-צ-י-נ-י-ם! הם מדברים על דברים של גדולים, במילים של גדולים. אסור להשתטות! אין מקום להומור, במיוחד לא לבדיחות פיפי-קקי. אסור להגיד מילים גסות, ולא - יאמרו לי נו נו נו, וישלחו אותי בחזרה למקום ממנו הגעתי."¹⁵⁹ כלומר, אליזרין עצמה מכירה בעובדה שהנורמות משתנות

¹⁵⁵ וייסברג, א', "אוהבים ערבים", אוסף ההיגיון של זרובבלה, 13.02.2006,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=5821&blogcode=5841260>

¹⁵⁶ מוזס, י', "חופש ביטוי, זכויות וחובות", כוסית עם אוסטריות שואה, 19.02.2007,

<http://kusit3g.blogli.co.il/archives/133>

¹⁵⁷ חנן כהן, אחד מהבלוגרים המובילים ומעורב עמוקות בפרשת קנר שאל האם הדרך הנכונה להאבק בנושא שטרם קיבל פרסום הוא לדבר עליו או להתעלם ממנו, כהן, ח', "זרובבלה הגיעה לידיעות בגלל הבלוגים, לא בגלל ידיעות", 23.02.2007,

<http://webster.co.il/2007/02/23/300>

¹⁵⁸ צור-גלזמן, מ', "פני הדור בפני הבלוג"; טיים אאוט, גליון 233, 19.04.2007,

http://82.80.254.140/ActiveMagazine/getBook.asp?Path=TOM/2007/04/18&BookCollection=TOM_TA&ReaderStyle=Time_Heb&Language=Hebrew&Hebrew=1&browerWindowWidth=1270&browerWindowHeight=750&IsNetscape=1

¹⁵⁹ וייסברג, א', "שולחן של הגדולים", מוח קטן בעולם הגדול, 17.03.2007,

בהתאם לבסיס שבו נכתבים הטקסטים.

השנות התופעה

לא רק אליזרין וייסברג חוטאת בהתבטאויות גזעניות, הכתיבה כנגד הבלוגר אשר מפר את הסנקציות וכותב על דברים שלא 'ראוי' לכתוב עליהם היא לא עניין פעוט בבלוגוספירה הישראלית. בחודש אפריל 2007, לאחר המקרה המתועד של וייסברג, המשיכו בלוגרים בהתבטאויות גזעניות (ואולי כיוון שראו שהאכיפה היתה מינורית) כאשר הבלוגוספירה קצפה פחות בגין התבטאויות אלו (למרות שיכול להיות שהסיבה לכך היא כי מדובר בבלוגרי שוליים).

יגאל שתיים כותב בבלוגו¹⁶⁰ בקפה דה-מרקר על אניה סקלנדר שכתבה בבלוגה על 'הריח הרע' של אתיופים בתחבורה ציבורית¹⁶¹. סביר להניח שכיוון שסקלנדר לא בלוגרית פופולרית כוייסברג הפרשה לא יצאה מעבר למספר מועט של הכפשות וטוקבק'י נאצה, שהסתיימו בקול ענות חלושות.

עמוס ('נביא זעם מינורי') רבן תהה בבלוגו "האם לדעתכם בנימין זאב הרצל, חוזה מדינת היהודים והבולדוזר האמיתי של הרעיון הציוני, היה יכול לחזות שעל המדינה שלו ישתלמו יום אחד אפרו-יהודים* שיחגגו חג פגאני בשם ה"מימונה", ימחאו כפיים מוזר, ידקרו מכל הבא ליד, יזרקו זבל בכל מקום ויאמינו בקדושים דתיים?"¹⁶². בעבור פוסט זה קיבל פוסט מחאה כנגדו בבלוג "מאבד-תמלילים"¹⁶³, אחד הבלוגים הנקראים ביותר בישראל וממובילי הדעה בבלוגוספירה. בתגובות לפוסט ב"מאבד-תמלילים" כותב רבן לגבי ההאשמות על גזענותו כי: "אני הייתי מגיב ככה אם הייתי קורא את הפוסט שלי, אבל שנייה לפני שהייתי מפני את קוראי לפוסט הכה לא רגיש, הייתי לפחות בודק האם הוא התכוון ברצינות."

ביקורת ציבורית

הנורמה שבה בלוגרים מבקרים בלוגרים אחרים (כסנקציה או כביטוי לזכותם להתבטא) היא לא נורמה מובנת בכלל. בחיים האמיתיים לא תמצא אנשים שהולכים ברחוב ומטיחים ביקורת בעוברים ושבים¹⁶⁴. הגישה של הבלוגוספירה היא שיש לה זכות לבקר את מעשי האחרים¹⁶⁵ היא לא גישה ברורה בכלל אבל בפועל זהו המצב. בלוגר בלוגר שכותב את חייו בעמודי הרשת נוטל מעצמו חלק מאותה פרטיות ואנונימיות, הוא כבר לא הולך ברחוב ומצפה שלא יזהו אותו, וכבר לא מצפה שלא יבקר אותו על

<http://alizarin.cafe.themarker.com/view.php?t=13333>

¹⁶⁰שתיים, י', "אתיופים מסריחים", Zappa וחיות אחרות, 02.04.2007, <http://cafe.themarker.com/view.php?t=21402>, 01.04.2007, רשמים של כאוס,

¹⁶¹סקלנדר, א', "אנשים המדיפים ריח רע בתחבורה ציבורית, ובפרט: אתיופים",

<http://cafe.themarker.com/view.php?t=21108>

¹⁶²רבן, ע', "הרצל והאפרו-יהודיים", עמוס, נביא זעם מינורי, 11.04.2007,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=30845&blogcode=6247924>

¹⁶³בלכמן, י' (מוסיף), "זרובבל והחברה הישראלית", מאבד תמלילים, 12.04.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2224>,

¹⁶⁴חבוט, י', "כנסו כנסו בו!", דע את היריב, 20.03.2007,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=349&blogcode=6063064>

¹⁶⁵פוקס, א', "האם משתלם להיות גזעני ונמוך?", קודה, 20.04.2007, <http://effifuks.blogli.co.il/archives/239>

מעשיו. חלק מהבלוגרים מעדיפים לסגור את הבלוגים לתגובות, כמו אורית קמיר¹⁶⁶, שמעדיפה שאת הביקורת על דבריה קוראיה יצטרכו לחפש ברשת וחלק מהבלוגרים מנהלים מדיניות תגובות שלא מוחקת כלל ביקורת. אולם סגירת הבלוג לתגובות אינה הופכת אותם ל"ציבוריים" פחות.

חלק מהמחיר של כתיבה ברשת (ואולי חלק מהפרס, עבור בלוגרים רבים) היא אבדן האנונימיות (במובן הרחב של המילה). בעוד שאנשים רבים לא יבקרו עיתונאי בצורה גלויה, לבלוגר אין את הפריווילגיום הזה, בלוגר מחויב, בגלל האישיות של הפלטפורמה לציבוריות ולאחריות על דבריו, ולכן יקבל ביקורת מלאה מבלוגרים אחרים¹⁶⁷.

¹⁶⁶ הבלוג של אורית קמיר: <http://notes.co.il/orit>
¹⁶⁷ פורסם, בגרסה שונה, בצורה חלקית בתור: קלינגר, י', "מה בין ברפאלי לזרובבלה", Intellect or Insanity, <http://www.2jk.org/praxis/?p=817> וכן בהרצאה שנערכה במסגרת יום עיון במכללה למנהל (13.04.2007) על אנונימיות ופרטיות בעידן הווה 2.0.

השפעות תגמול על כתיבה

ינואר המחוספס

נכון לחודש יולי 2007 הביטוי "ינואר המחוספס" מופיע בגוגל כ-2550 פעמים. רוב האזכורים באינטרנט מדברים על כיצד חברת "סאצ'י אינטראקטיב" ניסתה להטעות את ציבור הבלוגרים על ידי הכנסת בלוג פיקטיבי ונסיון לארגן באז (Buzz) של בלוגרים שיכתבו על מוצרי ג'ילט¹⁶⁸.

בחודש דצמבר 2006 נפתח בלוג בישראל בלוג על ידי "ארז גולדברג"¹⁶⁹ שבו טען גולדברג כי כיוון שהדבר סקסי ומחוספס, הוא מחליט שלא להתגלח לאורך כל חודש ינואר¹⁷⁰. למרות שוהא הסיר כל אחריות להקמת התנועה¹⁷¹, כל אזכור בבלוגים מוביל לבלוגו של גולדברג. גולדברג ו"חבריו" קיבלו חשיפה ארצית במסגרת העיתונות¹⁷² הארצית כשטענתם היתה שהם נמנעים להתגלח לאורך כל חודש ינואר 2007.

במקביל ל"גולדברג" כותב נוסף תחת הכינוי "הומר סימפסון" שיך עצמו לחבורת "ינואר המחוספס" כשבאחד בפברואר העלה פוסט בבלוג שלו בו הוא מסביר שבעת, מכשהגיעו סכיני הגילוח של ג'ילט פיוז'ן הוא מרגיש חופשי להתגלח. הוא טוען שיחד עם אנשי ג'ילט בישראל הגו את הרעיון של ינואר המחוספס¹⁷³ וניסו לארגן "טרנד" של בלוגרים שלא יתגלחו.

אף שקמפיין הגרילה לכשעצמו לא הצליח ברשת, הקמפיין זכה לביקורות חריפות מצד בלוגרים אחרים כנגד הבלוגרים שנעלמו באחד בפברואר כלא היו (והותירו את הבלוגים הפיקטיביים שלהם). גל מור קורא להחרים, בין היתר, את החברה המפרסמת¹⁷⁴ וטוען כי בלוגים ללא "גילוי נאות" עשויים לפגוע יותר מלסייע לחברות המנסות לפרסם. אורי ברוכין, איש שיווק באינטרנט, משיב לסאצ'י אינטראקטיב וטוען כי אותנמיות חשובה במיוחד בשיווק באינטרנט וכי סאצ'י הציגו את הפנים המכוערות ברשת¹⁷⁵.

168 ב"ז, א', "השורה התחתונה: פרסום גרילה | השחתת פני מקרקעין", העין השביעית (67) 03.2007, <http://www.idi.org.il/hebrew/seventheye/article.asp?id=3216>

169 גולדברג, א', עובד על הזקן, <http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=355823>, 29.12.2006, עובד על הזקן,

170 גולדברג, א', "גם אני מפסיק להתגלח", עובד על הזקן, <http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=355823&blogcode=5548611>

171 גולדברג, א', "מי באמת התחיל את ינואר המחוספס?", עובד על הזקן, 13.01.2007,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=355823&blogcode=5651928>

172 דור, ק', "תנועת ינואר המחוספס: שעירים לעזאזל", <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3357454,00.html>, 27.01.2007, ynet,

173 "סימפסון, ה'", הגיע ה-1 לפברואר, חיים בסכבה, 01.02.2006,

<http://jafi.tapuz.co.il/blog/ViewEntry.asp?EntryId=898829&passok=yes>

174 מור, ג', נגד כיוון הויפס, חורים ברשת, 05.02.2007, <http://www.holesinthenet.co.il/?p=142>

175 ברוכין, א', "אם ינואר המחוספס לא היה כל כך חלקלק", Marketing Babylon, 07.02.2007,

<http://www.marketingbabylon.co.il/2007/02/07/%D7%90%D7%9D-%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%90%D7%A8-%D7%94%D7%9E%D7%97%D7%95%D7%A1%D7%A4%D7%A1-%D7%9C%D7%90-%D7%94%D7%99%D7%94-%D7%9B%D7%94-%D7%97%D7%9C%D7%A7%D7%9C%D7%A7>

הבלוגוספרה הטיחה את הביקורת באנשי ינואר המחספס להערכת כיוון שהיא רצתה לשמר את אותם שלוש נורמות שפארל הציג ובפרט את האותנטיות. הבלוגוספרה יודעת שמרגע שבלוגים יתפסו כעשויים להפיץ מידע שקרי ולא אמין לא יהיה ניתן לסמוך על בלוגים ולא יהיה ניתן להשתמש בהם ככלי אמין, ולכן אכיפה של נורמת האותנטיות של מידע הכרחית במקרה זה.

השפעת התשלום לבלוגר על תוכן הבלוג

(176) למרות שהיכולות של בלוגרים להרוויח מפרסומות בישראל הינן אפסיות ובמקרה הטוב בלוגרים מובילים יכולים להרוויח מבלוגם מאות שקלים בחודש¹⁷⁷, לקיומן של פרסומות בבלוג יש השפעה לא מבוטלת על הנורמות של מה מותר ומה אסור לכתוב בבלוג.

בחודש פברואר 2007 פרסם יובל דרור פוסט¹⁷⁸ בבלוג "מאבד-תמלילים" על כך שהוא מתחיל להציג פרסומות בבלוג באמצעות "גוגל אדסנס" שנפתח באותו חודש לשימוש בלוגרים ישראלים¹⁷⁹. בין היתר קורא דרור לקוראי הבלוג "אל! תקליקו על הפרסומות" (כיוון שתקנון אדסנס אוסר לקרוא לגולשים ללחוץ על הפרסומות). פוסט זה, שפורסם בהומור רב, כמובן שהפר את כללי השימוש של אדסנס על הנייר, אך במקביל שעשע, היה למטרות הומוריסטיות והיה ברור שאין בו כל אפשרות לגרום למשתמשים להקליק על הפרסומות (שכן המשתמשים היו יכולים להקליק על הפרסומות בצורה וולונטרית בכל מקרה).

בחודש אפריל 2007 קיבל דרור מכתב מגוגל¹⁸⁰ בו הוא נדרש להסיר את הפוסט המפר באם הוא רוצה להמשיך להיות שותף בתכנית גוגל אדסנס. דרור עצמו תוהה לגבי "האם לוותר על העקרונות לטובת שקל ארבעים ליום?". שאלה זו הינה שאלה מהותית כיוון שאחת מהסיבות הרבות להצלחת הבלוג היתה האותנטיות שלו וחוסר הצורך של דרור ליתן דין וחשבון לאחרים. במילותיו שלו אומר דרור כי "אני כותב כאן כי אני חי כאן. אני חי בעולם העיתונות, בעולם האקדמיה, בעולם הטכנולוגיה, בבלוגספירה, במדינה. אני כותב כי כאשר משהו מרגיז אותי אני מנסה לשנות אותו. אני כותב כי יש לי דעות (לפעמים קצת יותר מדי, אני מודה) ואני לא מתבייש לעמוד מאחוריהן. אני כותב כי זו הדרך שלי לנסות ולהשפיע על הסביבה שלי. לא תמיד זה מצליח, אבל זה וודאי עדיף על החלופה: להתעלם."¹⁸¹.

זו כמובן לא הפעם היחידה שמכתבים מסוג זה מתועדים על ידי בלוגרים. אלא זלמונס מתעד לפחות

176 פורסם במקור ב:

קלינגר, י', "תוכן העניינים: האם לבלוגרים יש שיקולים כלכליים", Intellect or Insanity, 20.04.2007, <http://www.2jk.org/praxis/?p=851>

177 זלמונס, א', "פרסומות תפוז בלוגים מול גוגל אדסנס", אלאד בלוגלי, 11.02.2007, <http://elad.blogli.co.il/archives/77>

178 דרור, י', "נא לא להקליק על הפרסומות", מאבד תמלילים, 20.02.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2098>

179 קינן, א', "מאיר ברנד מאמין שבעזרת AdSense תביאו את המכה", ynet, 20.02.2007, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3367560,00.html>

180 דרור, י', "גוגל: אין לנו חוש הומור", מאבד תמלילים, 20.04.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2241>

181 דרור, י', "בשביל מה לכתוב? תתעלם!", מאבד תמלילים, 21.12.2006, <http://www.popup.co.il/?p=1962>

שני מכתבים¹⁸² שבהם התבקשו בלוגרים להסיר תוכן מפר ובהם נחסם חשבון הפרסומות, כלומר היכולת של בלוגרים להרוויח כסף מכתבתם.

היכולת להרוויח כסף מהכתיבה אינה, ככל הנראה, הסיבה העיקרית לכתיבתם של הבלוגרים. נדב פרץ כתב בבלוגו לאחר שהכניס פרסומות כי "ברור לי שכולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה ואף אחד מאיתנו לא ישעבד את כתיבתו להכנסות האדסנס. מצד שני, ברור לי שכן נכנסת כאן מערכת שיקולים נוספת. יכול להיות שהשיקולים האלה לא ישפיעו על אף החלטה שנקבל - אבל עדיין, צירפתי למערכת השיקולים שלי עוד אלמנט, שאני חושב שהוא לא חיובי ושאיני צריך להיזהר לא לתת לו להשתלט."¹⁸³

עם זאת, הכנסת הפרסומות משפיעה בצורה מובהקת על התכנים שמופיעים באתר ולכן צפוי כי אחרים שיציגו פרסומות בהם יהיו פחות נכונים לדבר בצורה חופשית על כל נושא; הבלוגרים אשר אינם מציגים פרסומות ובפועל משלמים כסף בעבור אחסנת האתר עושים זאת על מנת שיהיה להם את הזכות לביטוי. מבחינתם זכות זו היא עצמאות מוחלטת והעדר תלות בגורמים כלכליים אחרים. הבלוגרים שויתרו מראש על האפשרות להרוויח כסף מהצגת פרסומות בבלוג מרוויחים את כספם מעדיפים להרוויח מכתבת הבלוג בצורה עקיפה. גדי שמשון כתב בזמנו מדריך מפורט שמסביר כיצד בלוגר יכול להנות כלכלית מהכתיבה בבלוג גם אם זה לא מקבל ישירות כסף עבור כך¹⁸⁴.

אם במקרה של ינואר המחסום הפרסום היה סמוי ובמקרה זה הפרסום גלוי, אנו יכולים לראות שכמו שכתב הנרי פארל¹⁸⁵ בלוגים שיתוגמלו כלכלית עשויים להיות מושפעים על ידי כסף. פארל אמנם טוען כי אתרים שירוויחו כסף אף ינסו לשמור את הקוראים בתוך תחומם האישי, וימנעו מלספק לינקים חיצוניים (דבר שאיני מסכים איתו ואף אינו קורה בפועל בבלוג המצליח מאוד 'מאבד תמלילים') אך לא רק שלתשלום יש השפעה על הלינקוק, אלא גם על היכולת של הבלוגר לכתוב על הדברים אשר באמת כואבים לו. לטענתו של פארל, לבלוגים מצליחים כלכלית יש פחות תמריץ לעבוד לפי הנורמות של הבלוגוספירה כדי לשמור על הכנסותיהם.

בעקבות מקרהו של דרור, ליאור לוין קרא לבלוגרים להסיר את פרסומות הגוגל מבלוגיהם¹⁸⁶, ואף

¹⁸²זלמונס, א', "עוד חשבון אדסנס נחסם וגם טיפ קמין", אלעד בבלוגלי, 22.02.2007, <http://elad.blogli.co.il/archives/114>, זלמונס, א', "מה קורה כשמפרים את תנאי החשבון של גוגל אדסנס", אלעד בבלוגלי, 14.02.2007, <http://elad.blogli.co.il/archives/87>

¹⁸³פרץ, נ', "למה אני מסתייג מפרסומות", ההוריו של אבא, 16.03.2007, <http://nadav.blogdebate.org/?p=87>, ¹⁸⁴שמשון, ג', "רובנו נחיה בזנב הארד: איך להרוויח כסף מבלוגים", ערס פואטי, 05.10.2006, <http://www.notes.co.il/GADI/23728.asp>

¹⁸⁵Farrell, ibid,

¹⁸⁶לוין, ל', "חרם בלוגרים על גוגל", שיווק ויראלי באינטרנט, 21.06.2007, <http://lior.blogli.co.il/archives/246>

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת יהונתן י. קלינגר, מוגשת לדר' אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 37 מתוך 57; ניתן למצוא גרסה מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

מספר בלוגרים¹⁸⁷ הסירו את הפרסומות בבלוג שלהם¹⁸⁸. בלוגרים רבים רואים בפרסומות בכלל ככלי מטה תוכן, ועידו קינן, אחד האלפא-בלוגרים בישראל כותב כי "אם זה לא ברור מאליו, אני לא מתכוון להכניס תוכן שיווקי לאתר. בשביל זה המציאו את ערוץ 2 ואת הרגולטורים חסרי השיניים שלו. אצלי אין אפילו גוגל אדז".¹⁸⁹

כפי שאנו יכולים לראות מדוגמא זו, חופש הביטוי של בלוגרים חשוב להם מכל ואלו מוכנים לוותר על תמריץ כלכלי על מנת לשמור על נורמת האותנטיות. במקרה זה, למרות שלכאורה פרסומות המוצגות באמצעות גוגל אינן משפיעות על התוכן הכתוב בבלוג¹⁹⁰, תנאי השימוש של גוגל אוסרים להציג את גוגל באופן שלילי ועל כן פוגעות בחופש הביטוי.

על מנת לשמר את חופש הביטוי והאותנטיות של דבריהם, יעדיפו בלוגרים לוותר על התמריץ הכלכלי ולשמור את קוראיהם וזכותם לכתוב. דב קנגניסר כותב בבלוגו בנוגע לסוגיית הפרסומות: "אם גוגל יבואו אלי יום אחד ויגידו שהפרתי את תנאי השימוש? אז אני אומר להם "אה. אוקיי". ואם הם יתעקשו וידרשו שאני אסיר תכנים מהבלוג, אני אסביר להם יפה מאוד שהפרסומות שלהם יורדות קודם. ובוזה נגמר העניין".¹⁹¹

תגמול ותשלום בעבור ביטוי

אם נחזור לדוגמא של ארנה קזין שהובאה בתחילת העבודה, נוכל להסיק כי בלוגר שמעוניין ביותר חופש ביטוי יטה לבחור פלטפורמה עצמאית כדי למנוע חיכוכים מיותרים עם מפעילי מערכת. עם זאת, על מנת לקבל פלטפורמה עצמאית יש צורך בידע טכני מוגבר ולכן הבלוגרים העצמאיים מתאפיינים (בדרך כלל) בידע מוגבר ב HTML ו PHP (שפות הכתיבה של אתרי אינטרנט)¹⁹². העצמאות שלהם וחופש הביטוי באים גם בחופש לעצב את האתר כרצונם וגם בחופש לכתוב תכנים. על מנת לעשות זאת וכדי לקבל את העצמאות, דרושה הוצאה כספית (אחסון ורישום דומיין) ולכן הבלוגרים בעצם משלמים על זכותם לביטוי. התשלום מהווה מעין "דמי רצינות" שמציג את הבלוגר כאדם שמעוניין להתבטא ומוכן לשלם את המחיר לכך, ולכן יכתוב טקסטים אחרים מאשר מי שיש לו את הזכות להתבטא בחינם (אך בחסרו של מפעיל המערכת).

¹⁸⁷עמר, ש', טוקבק בבלוג <http://www.2jk.org/praxis/?p=851#comment-3891>, 20.04.2007, Intellect or Insanity, וכן בן קלינגר (שיחה אישית, 21.04.2007)

¹⁸⁸שרית עמר טענה שהסרת פרסומות נבעה לבסוף משיקולי מס הכנסה וכי להערכתה הפרסומות לא פגעו בחופש הביטוי שלה: עמר, ש', "מהומה רבה על לא דבר – חחרם על גוגל", הפרדוקס, 21.04.2007, <http://www.my-paradox.net/blogsphere/180> (במקור כותרת הפוסט היתה "אל תצרפו אותי לחרם שלכם, אין לי בעיה עם גוגל" (ראו טראקבק בבלוג מאבד תמלילים:

<http://www.popup.co.il/?p=2241#comment-123116>)

¹⁸⁹קינן, ע', "אני תוכן שיווקי?", חדר 404, 20.04.2007, <http://room404.net/?p=11596>

¹⁹⁰צצ'ק, א', "פרסומות בבלוג", כתיבה חמה, 21.04.2007, <http://copy.kotvim.co.il/?p=17>

¹⁹¹קנגניסר, ד', "יום ללא גוגל", לא שומעים, 21.04.2007, <http://iods.blogli.co.il/archives/137>

¹⁹²גפן (2007)

סיכום ומסקנות

באמצעות הסתכלות על מקרים אלו בעין משפטית ניתן להבין כי לא רק שהבלוגוספרה בישראל מכילה נורמות חברתיות, אלא שנורמות אלו נאכפות באמצעים חברתיים ולא משפטיים של נידוי (הן מארגטורים והן מרשימות מומלצי קריאה) והן באמצעות כתיבה כנגד הבלוגר (או הטוקבקיסט); הבלוגוספרה באמצעות אותם שלושה כלים שהונחו על ידי פארל (לינקים, ייחוס ואותנמיות) מאפשרת לאכוף את נורמות ההתנהגות האלו במקביל.

הרעיון של אכיפה באמצעות נורמות חברתיות בבלוגוספרה חשוב כדי לשמר את חופש הביטוי והפרטיות שדרושה עבורו, שכן נקיטה בצעדים משפטיים כנגד דמויות פסבדונימיות או כנגד כותבים אנונימיים עשויה להיות כרוכה בעלויות רבות בעוד שהסנקציות החברתיות נעשות מיידית וכמעט מבלי עלות לכותב – שכן כל מה שדרוש ממנו הוא להצהיר את שיש לו להצהיר וזה כבר מפורסם בראש חוצות.

הבלוגרים יטו לכיוון חופש ביטוי מוחלט למעט מקרים חריגים ביותר של התבטאויות גזעניות או דיבה פלילית וקיצונית במיוחד, ויסכימו לנהל שיחות על נושאים שבספרה הציבורית, ללא מעטה האלמוניות החלקית, לא יתקיימו.

רק באינטרנט יכול להתקיים חוק גודווין¹⁹³ ש"ידוע גם כחוק גודווין להקבלות נאציות) הוא אימרה בתרבות האינטרנט שטבע מייק גודווין ב-1990, על פיה ככל שדיון מקוון מתארך, ההסתברות שתתקיים הקבלה הקשורה לנאצים או היטלר מתקרבת לאחת. עד כאן וויקיפדיה. בגדול, גודווין אומר שבכל שיחה באינטרנט, מתישהו, משהו, יזכיר את הנאצים.¹⁹⁴

האלמוניות, ההסתתרות מאחורי מסך מחשב והנורמות של חופש ביטוי מוגבר מצליחות להביא את המצב לחופש מוחלט כל כך שאין כל אפשרות אחרת מאשר להגיע לדיונים על כל נושא, לרבות נושאים גזעניים ופוליטיים.

התגבשות כללים חברתיים בחברה שכל בסיסה נובע מביטוי, וכאשר הן אמצעי הקשר בין בני אדם מבוססים על ביטוי, כמו גם אמצעי האכיפה היא מקרה מבחן מרתק ליכולת של חברה מקוונת להתנהל על בסיס ביטוי בלבד ללא כל מכנה משותף מלבד הביטוי. היכולת של פרטים להתערב בביטוי של פרטים אחרים באותה חברה, כמו גם העדר אחריות עצמית לגבי ביטויים מחייבים בחינה נוספת של הנושא, ובפרט של השאלה מהו האפקט המשחרר במרחב הוירטואלי שגורם לאנשים להתבטא בצורה

¹⁹³ קשינבסקי, ד', "הילד שצעק 'היטלר היטלר'", NRG, 15.04.2007, <http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/498/966.html>
¹⁹⁴ ליכטש, ת', "לול: הגיע הזמן להיטלר", נענע, 11.02.2007, <http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=427250&sid=127>

חופשית ואלימה יותר.

גיבוש אותם כללים חברתיים מצביע הן על העדר היכולת להשתמש בקוד אתי שיהיה וולונטרי שכן כדברי אפלטון, האדם המוסרי כלל אינו זקוק לחוק שכן הוא יפעל בצורה מוסרית גם אם הדבר נוגד את החוק, והחוק רק יגבילו¹⁹⁵. לכן, אימוץ של כללים אתיים רק יגביל את הבלוגרים המוסריים, ולא יאומץ כלל על ידי אלו שאינם כאלו.

דווקא הנורמות החברתיות הן אמצעי יעיל לאכיפת התנהגות עקב טבעו הסוציאלי של האדם. לכל בלוגר שאינו מעוניין לקחת חלק ב"אמנה החברתית" של הבלוגרים תשמר עדיין הזכות לביטוי (כל עוד זה עובד במסגרת החוק); זכות זו לא תפגע, אלא דווקא תפרח חרף העובדה שזכותו לביטוי אינה אומרת שיש לאדם אחר חובה לקרוא.

האפשרות של ביטוי לאד, לאתר או לצג ללא כל הגבלה פארא-משפטית, יחד עם היכולת של בלוגר למצוא את אלו דווקא שיתעניינו בכתביו, היא דרך לשחרר את הביטוי ואת הקיטור ולאפשר דמוקרטיזציה של השיח.

המרחב הקיברנטי, בניגוד למרחב הציבורי, אינו מוגבל ותחום. לכן, בעוד שבמרחב הציבורי יכולות להיות התנגשויות בין זכותו של אדם לביטוי לבין זכותו של אדם לקניין, חופש תנועה ועוד, במרחב הקיברנטי כאשר אין בביטוי פגיעה בשמו הטוב של אדם, בסודו המסחרי או בזכויות היוצרים שלו (ואולי בחייו או בשלוות נפשו), אין כל צורך למנוע ביטוי.

ביטוי מוחלט ומובהק, כשם שמערכת דמוקרטית מעוניינת, יכול שיתקיים ברשת, במקום בו הביטוי הוא אינסופי.

195Plato, "The Republic", Penguin Classics (2003),

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת 'הונתן'. קלינגר, מוגשת לדר' אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 40 מתוך 57; ניתן למצוא גרסה מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

ביבליוגרפיה

ספרים:

1. Axelrod, R., "The Evolution of Cooperation", Basic Books (1985)
2. Benkler, Y. "The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom", Yale: 2006
3. Eric A. Posner, "Law and Social Norms" (2000)
4. Gladwell, M., "The Tipping Point: How little things can make a big difference", Little, Brown and Company, 2000
5. Lessig, L., "Code v.2", Basic Books (2006)
6. Plato, "The Republic", Penguin Classics (2003)
7. פאונדסטון, ו', "דילמת האסיר", זמורה ביתן, 2000

מאמרים:

1. B. Nardi, D. Schiano, M. Gumbrecht and L. Schwartz,
COMMUNICATIONS OF THE ACM December 2004/Vol. 47, No. 12 , PP
41
2. Farrel, H., "Norms and Networks", Inside: "The Wealth of Networks: A
Crooked Timber Seminar" (undated),
http://www.henryfarrell.net/files/benkler_seminar.rtf
3. Herring, S., Scheidt, L., Bonus, S. & Wright, E., Bridging the Gap: A
Genre Analysis of Weblogs, Proceedings of the 37th Hawai'i
International Conference on System Sciences (HICSS-37). Los Alamitos:
IEEE Computer Society Press. <http://www.blogninja.com/DDGDD04.doc>
4. Miller, C. & Shepherd, D., "Blogging as a social action: A Genre Analysis
of the Weblog", Into the Blogosphere,
http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/blogging_as_social_action_a_genre_analysis_of_the_weblog.html
5. Nardi, B., Schiano, D. & Gumbrecht, M. "Blogging as Social Activity, or,

- Would You Let 900 Million People Read Your Diary? ", Proceedings of the 2004 ACM conference on Computer supported cooperative work. pp. 222 – 231
6. Paolillo, JC, "The Virtual Speech Community: Social Network and Language Variation on IRC", Proceedings of the 32nd Hawaii International Conference on System Sciences – 1999 ,
<http://jcmc.indiana.edu/vol4/issue4/paolillo.html>
 7. Qian, H., & Scott, C. R. (2007). Anonymity and self-disclosure on weblogs. Journal of Computer-Mediated Communication, 12(4), article 14. <http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/qian.html>
 8. Richard A. Posner, Eric Rasmussen, Creating and Enforcing Norms, with Special Reference to Sanction, 19 International Review of Law and Economics 369-382 (1999)
<http://www.idc.ac.il/sectionsWebsite/2007/407021009020070210094/materials/39007.pdf>
 9. Schmidt, J. (2007). Blogging practices: An analytical framework. Journal of Computer-Mediated Communication, 12(4), article 13.
<http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/schmidt.html>
 10. Vaisman, C', "Design & Play: Weblog Genres of Adolescent Girls in Israel", Reconstruction 6.4 (2006),
<http://reconstruction.eserver.org/064/vaisman.shtml>
 11. Viegas, F.B, "Bloggers' Expectations of Privacy and Accountability: an initial survey", Journal of Computer-Mediated Communication, 10(3), article 12. <http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue3/viegas.html>
 12. ב"ז, א', "השורה התחתונה: פרסום גרילה | השחתת פניו מקרקעין", העין השביעית (67) 03.2007, <http://www.idi.org.il/hebrew/seventheye/article.asp?id=3216>
 13. גפן, ש', "רשתות חברתיות בקהילה מקוונת בלתי-פורמאלית", עבודה סמינריונית בקורס "היבטים חברתיים בעולם מרושת", 2007 (להלן: גפן 2007),
<http://meshune.net/writing/blognetworks.pdf>
 14. הכט, י', "הביטוי העצמי המקוון – המקרה של הבלוג", מגזין איגוד האינטרנט, 02.2006,

פוסטים

1. "בחור טוב", "התקבלה תגובה חדשה לתגובה שלך בבלוג", כיפה סרוגה, 23.04.2007, <http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=6831&blogcode=634550>
[9](#)
2. "סימפסון, ה'", הגיע ה-1 לפברואר, חיים בסבבה, 01.02.2006, <http://jafi.tapuz.co.il/blog/ViewEntry.asp?EntryId=898829&passok=yes>
[es](#)
3. Blood, R. "Weblogs: A History and Perspective", Rebecca's Pocket. 07 September 2000.
http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html
4. Feldman, G., "Israeli problogging and the Israeli Blogsphere – Dakar as a beginning", Filination, 28.06.2007,
<http://www.filination.com/tech/2007/06/28/israeli-problogging-and-the-israeli-blogsphere-dakars-as-a-beginning/>
5. Mr. Kinks, "אני מפורסם!", The Dark Side Of Mr. Kinks, 26.01.2007,
<http://www.tapuz.co.il/blog/ViewEntry.asp?EntryId=894512&passok=yes>
6. Taly Weiss, "Are we bloggers individualistic or cooperative?", Trendspotting, 03.04.2007, <http://www.trendspotting.com/blog/?p=89>
7. אבוטבול, ד', "תעצרו את העיר", אבוטבולוג, 23.01.2006, <http://abutbul.com/2006/01/23/188>
8. בירנהק, מ', "אנונימיות וביטוי", בלוג המרצים למשפטים של אוניברסיטת חיפה, 13.08.2007, http://haifalawfaculty.blogspot.com/2006/08/blog-post_13.html
9. בלבמן, י' (מוסיף), "זרובבל והחברה הישראלית", מאבד תמלילים, 12.04.2007, <http://www.popup.co.il/?p=2224>
10. ברוכין, א', "אם ינואר המחספס לא היה כל כך חלקלק", Marketing Babylon, 07.02.2007,
<http://www.marketingbabylon.co.il/2007/02/07/%D7%90%D7%9D->

[%D7%99%D7%A0%D7%95%D7%90%D7%A8-
%D7%94%D7%9E%D7%97%D7%95%D7%A1%D7%A4%D7%A1-
%D7%9C%D7%90-%D7%94%D7%99%D7%94-%D7%9B%D7%94-
/%D7%97%D7%9C%D7%A7%D7%9C%D7%A7](#)

11. ברוכין, א', "יקום מקביל: איך הקמנו את ישראל'ינק", 02.12.2006,
[/http://www.marketingbabylon.co.il/2006/12/02/israblink](http://www.marketingbabylon.co.il/2006/12/02/israblink)
12. ברקת, ד', "השאלון השבועי לבלוגר", ישרא-בלוג, 19.04.2007,
<http://israblog.nana.co.il/quest.asp?week=200716>
13. גולדברג, א', "גם אני מפסיק להתגלח", עובד על הזקן, 29.12.2006,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=355823&blogcode=5548611>
14. גולדברג, א', "מי באמת התחיל את ינואר המחסופס", עובד על הזקן, 13.01.2007,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=355823&blogcode=5651928>
15. גולדברג, א', עובד על הזקן,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=355823>
16. גלילי, ש', "אבל אני רוצה להיות שמה!", שידורי נסיון, 07.01.2007,
<http://notes.co.il/shooky/27367.asp>
17. גלילי, ש', "פרשת Coffee Bean: טוקבקים מטעים?", שידורי נסיון, 27.06.2007,
<http://www.notes.co.il/shooky/33622.asp>
18. גפן, ש', "התשובה לחידון מאתמול", דברים קטנים, 30.06.2007,
<http://www.meshune.net/blog/?p=843>
19. גפן, ש', "חרא או חרטא", דברים קטנים, 10.06.2007,
<http://www.meshune.net/blog/?p=773>
20. גפן, ש', "ככה על בטוח אי אפשר למפות את הבלוגוספירה", דברים קטנים, 20.04.2007,
<http://www.meshune.net/blog/?p=584>
21. גפן, ש', "מפה 2.0", 20.08.2007, דברים קטנים,
<http://www.meshune.net/blog/?p=981>
22. גפן, ש', "על תחרויות פופולריות ובלוגים עצמאיים", דברים קטנים, 29.06.2007

37. הר נבו, ר', "פוסט טראומה", חדל קשקשת ברשת, 10.04.2007,
<http://hofman.blogli.co.il/archives/236>
38. וייסברג, א', "אוהבים ערבים", אוסף ההגיגים של זרובבלה, 13.02.2006,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=5821&blogcode=5841260>
39. וייסברג, א', "אני לא אוהבת ערבים", אוסף ההגיגים של זרובבלה, 12.02.2006,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=5821&blogcode=5838490>
40. וייסברג, א', "בשולחן של הגדולים", מוח קטן בעולם הגדול, 17.03.2007,
<http://alizarin.cafe.themarker.com/view.php?t=13333>
41. ויסמן, ב', "ה(ת)צורה של ישראל", דוקטור בלוג, 25.11.2006,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=56362&blogcode=5331822>
42. ויסמן, ב', "נגד קוד אתי לבלוגרים", דר' בלוג, 13.04.2007,
<http://israblog.nana10.co.il/blogread.asp?blog=56362&blogcode=6264333>
43. זלמונס, א', "מה קורה כשמפרים את תנאי החשבון של גוגל אדסנס", א'עד בבלוגלי,
14.02.2007, <http://elad.blogli.co.il/archives/87>
44. זלמונס, א', "עוד חשבון אדסנס נחסם וגם טיפ קטן", א'עד בבלוגלי, 22.02.2007,
<http://elad.blogli.co.il/archives/114>
45. זלמונס, א', "קהילה בבלוגלי 1", א'עד בבלוגלי, 29.01.2007,
<http://elad.blogli.co.il/archives/48>
46. זלמונס, א', "פרסומות תפוז בבלוגים מול גוגל אדסנס", א'עד בבלוגלי, 11.02.2007,
<http://elad.blogli.co.il/archives/77>
47. חבוט, י', "כנסו כנסו בו!", דע את היריב, 20.03.2007,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=349&blogcode=6063064>
48. טרגר, ת', "תום ממורמר מת", תום ממורמר, 20.10.2005,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=116182&blogcode=2688227>

49. כהן, ח', "כמו לפרוס שטיח בכיכר רבין", וובסטר, 07.01.2007,
[/http://webster.co.il/2007/01/07/155](http://webster.co.il/2007/01/07/155)
50. כהן, ח', "איך אומרים RSS בעברית", RSS בישראל, 20.07.2006,
<http://rss.org.il/archives/3>
51. כהן, ח', "אני מקפא את וובסטר", שיחות על האינטרנט ועל החיים, 22.08.2007,
<http://www.notes.co.il/hanan/22376.asp>
52. כהן, ח', "בועת הבלוגרים הקטנה", שיחות על האינטרנט ועל החיים, 21.11.2006,
<http://www.notes.co.il/hanan/25509.asp>
53. כהן, ח', "זרובבלה הגיעה לידיעות בגלל הבלוגים, לא בגלל ידיעות", 23.02.2007,
[/http://webster.co.il/2007/02/23/300](http://webster.co.il/2007/02/23/300)
54. כהן, ח', "לידיעת המשטרה: עוד אנשים צריכים להכנס למעצר יחד עם הלמו", שיחות על
האינטרנט ועל החיים, 20.09.2006, <http://www.notes.co.il/hanan/23315.asp>
55. כהן, ח', "מה זה טראקבק (RSS, Trackback) בישראל", 02.08.2006,
<http://rss.org.il/archives/13>
56. לוי, ל', "ביצת האינטרנט הישראלי – פרק א'", שיווק ויראלי באינטרנט, 25.12.2006,
<http://lior.blogli.co.il/archives/34>
57. לוי, ל', "חרם בלוגרים על גוגל", שיווק ויראלי באינטרנט, 21.06.2007,
<http://lior.blogli.co.il/archives/246>
58. מוזס, י', "חופש ביטוי, זכויות וחובות", כוסיס עם אובססיות שואה, 19.02.2007,
<http://kusit3g.blogli.co.il/archives/133>
59. מור, ג', "תחליף וובסטר חדש", חורים ברשת,
<http://www.holesinthenet.co.il/?p=83>
60. מור, ג', נגד כיוון הזיפים, חורים ברשת, 05.02.2007,
<http://www.holesinthenet.co.il/?p=142>
61. סגל, א', "הופשטתי בעל כורחי לנוכח עם וגוגל", בלוגבאסטר, 21.03.2007,
<http://cafe.themarker.com/view.php?t=15482>
62. סנדי, א', "שחררו את הלמו!", מהגנה למאבק, 21.09.2006,
<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=97762&blogcode=48967>

63. סקלנדר, א', "אנשים המדיפים ריח רע בתחבורה ציבורית, ובפרט: אתיופים", רשמים של כאוס, 01.04.2007, <http://cafe.themarker.com/view.php?t=21108>
64. עידית, ללא כותרת, סימן שאלה, 11.04.2007, <http://idit.blogli.co.il/archives/93>
65. עילם, י', "מדורת השבט הבלוגספרית", שמויות בשתי שפות, 25.01.2007, <http://things.co.il/255>
66. עמר, ש', "מהומה רבה על לא דבר – החרם על גוגל", הפרדוקס, 21.04.2007, <http://www.my-paradox.net/blogsphere/180>
67. פוקס, א', "אני לא בלוגר, וגם אתם לא (דיון פתוח)", קודח, 29.06.2007, <http://effifuks.blogli.co.il/archives/376>
68. פוקס, א', "האם משתלם להיות גזעני ונמוך?", קודח, 20.04.2007, <http://effifuks.blogli.co.il/archives/239>
69. פוקס, א', "פוסט הנעה: הקוד האתי לבלוגרים בישראל", קודח ושות', 13.04.2007, <http://effifuks.blogli.co.il/archives/223>
70. פורבס, ש', "מלך הבלוגים מת – יחי המלכים החדשים! (אז: רשימת התחליפים המלאה לובסטר)", 27.11.2006, <http://www.xslf.com/archives/000379.html>, XSLF
71. פלדמן, ג', "ישראלונטי – רק בלוג עצמאי", ישראלונטי, 12.04.2007, <http://hebrew.israelated.com/node/9758>
72. פריימוביץ', א', "מפגש בלוגרים – פורים תשס"ז", אריק מתבטא, 19.02.2007, <http://www.arikfr.com/wpheb/bloggers-purim-2007.html>
73. פרץ, נ', "כמה מילים על שמה!", הרהורים של אבא, 06.03.2007, <http://nadav.blogdebate.org/archives/%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%95%D7%95%D7%91%D7%A1%D7%98%D7%A8-%D7%9C-/ynet>
74. פרץ, נ', "למה אני מסתייג מפרסומות", הרהוריו של אבא, 16.03.2007, <http://nadav.blogdebate.org/?p=87>
75. צציק, א', "פרסומות בבלוג", כתיבה חמה, 21.04.2007, <http://copy.kotvim.co.il/?p=17>

76. קדרון, א', "מזל טוב זרובבלה\אליזרין\וואטאבר, את מודחת מגרייפס", Touching is not permitted, 12.02.2006, <http://aviadk.blogli.co.il/archives/160>
77. קינן, ע', "אני תוכן שיווקי?", חדר 404, 20.04.2007, <http://room404.net/?p=11596>
78. קינן, ע', "ארנה קזין: 'טעיתי'", חדר 404, 27.03.2006, <http://room404.net/?p=10865>
79. קינן, ע', "היד הנעלמה", חדר 404, 27.03.2006, <http://room404.net/?p=10863>
80. קינן, ע', "סיפור עלה צהוב: הזהויות של הגר צימרמן", חדר 404, 25.04.2006, <http://room404.net/?p=10940>
81. קלדרון, נ', "מה זה טראקבק", יוור 2.0, 15.08.2007, <http://www.tapuz.co.il/blog/viewEntry.asp?EntryId=1060929>
82. קלינגר, י', "מה בין בר רפאלי לזרובבלה", Intellect or Insanity, <http://www.2jk.org/praxis/?p=817>
83. קלינגר, י', "צו איסור פרסום הוטל על האינטרנט", Intellect or Insanity, 20.09.2006, <http://www.2jk.org/praxis/?p=665>
84. קלינגר, י', "קוד אתי לבלוגרים: הצעה לא מחייבת", Intellect or Insanity, 21.06.2006, <http://www.2jk.org/praxis/?p=576>
85. קלינגר, י', "תוכן העניינים: האם לבלוגרים יש שיקולים כלכליים?", Intellect or Insanity, 20.04.2007, <http://www.2jk.org/praxis/?p=851>
86. קנגיסר, ד', "יום ללא גוגל", לא שומעים, 21.04.2007, <http://iods.blogli.co.il/archives/137>
87. קציר, א', "חלו, קוד אתי זה עניין ו-ו-ל-נ-ט-ר-י", אפלטון, 25.06.2007, http://www.aplaton.co.il/story_325
88. קציר, א', "מה זה בלוג לעזאזל?", 02.01.2007, http://www.aplaton.co.il/story_275
89. קרניאל, י', "מדוע בלוגרים זקוקים לקוד אתי?", מרושתים, 21.04.2007, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3390588,00.html>
90. ראה לדוגמא: בלכמן, י' (מוסיף), "זרובבל והחברה הישראלית", מאבד תמלילים,

<http://www.popup.co.il/?p=2224> ,12.04.2007

91. רבין, ע', "הרצל והאפרו-יהודים", עמוס, נביא זעם מינורי, 11.04.2007,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=30845&blogcode=62479>
24

92. שלו, א', "שניים או שתיים", חדר 404, 10.04.2007,

<http://room404.net/?p=11576>

93. שמשון, ג', "ישוחרר הלמו לאתר", מוניטור 2.0, 20.09.2006,

<http://gblogs.tapuz.co.il/blog/ViewEntry.asp?EntryId=797130>

94. שמשון, ג', "רובנו נחיה בזנב הארוך: איך להרוויח כסף מבלוגים", ערס פואטי,

<http://www.notes.co.il/GADI/23728.asp> ,05.10.2006

95. שמשון, ג', בלוצקר*, ערס פואטי, 06.06.2005,

<http://www.notes.co.il/GADI/12281.asp>

96. שרגל, ד', "אלת הפיריון", Velvet Underground, 02.02.2007,

<http://themarkerblogs.com/velvet/?p=241>

97. שרגל, ד', "בדד אשכ", ולווט אנדרגראונד, 31.05.2006,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=201536&blogcode=4069>
366

98. שרגל, ד', "חושך", Velvet Underground, 22.02.2007,

<http://themarkerblogs.com/velvet/?p=262>

99. שרגל, ד', "מלקקים ש...", ולווט אנדרגראונד, 30.06.2006,

<http://israblog.nana.co.il/blogread.asp?blog=201536&blogcode=4063>
630

100. שתיים, י', "אתיופים מסריחים", Zappa וחיות אחרות, 02.04.2007,

<http://cafe.themarker.com/view.php?t=21402>

עיתונות

1. Internet Habits of The Wealthy, "The Wealth Report", Vol 102(3),

http://www.luxuryinstitute.com/pdf/WealthReport/LuxuryInstitute-WealthReport_Sample.pdf

2. Themarker, "בארה"ב העשירים קוראים בלוגים יותר: 76% מהעשירון העליון קוראים בלוגים, 24% גם כותבים", 17.04.2007,
http://world.themarker.com/tmc/article.jhtml?ElementId=mr20070417_03&layer=hp&layer2=&layer3=world
3. The Economist, "It's the links, stupid", The Economist, 20.04.2006
http://www.economist.com/surveys/displaystory.cfm?story_id=6794172
4. Ynet, "נחםס הבלוג של אחות המחבל היהודי", 11.08.2005,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3125944,00.html>
5. ארגמן, ק', "וובסטר הוא עול בשבילי", NRG, 23.08.2006,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/469/182.html>
6. ארגמן, ק', "יומן הסלברשת", NRG, 07.11.2005,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/003/565.html>
7. בן זאב, א', "ה"יש" הפומבי שלה פוצע לו את האינטימיות", ynet, 28.02.2007,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3370371,00.html>
8. דור, ק', "תנועת ינואר המחוספס: שעירים לעזאזל", ynet, 27.01.2007,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3357454,00.html>
9. המבורגר, י"א, "מה מניע גולשים לנהל בלוג?", 28.06.2007, מרושתים,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3418780,00.html>
10. כהן, א', "חשד: פרסם את שמה של המתלוננת נגד רמון", ynet, 20.09.2006,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3305962,00.html>
11. ליכטש, ת', "לול: הגיע הזמן להיטלר", נענע, 11.02.2007,
<http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=427250&sid=127>
12. מור, ג', "אחות המחבל היהודי בבלוג: "אני לא מצדיקה אותו", ynet, 08.08.2005,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3124072,00.html>
13. מערכת חיים ברשת, "קבלו את הבלוג הכי טוב בישראל", נענע, 25.08.2005,
<http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=200446&sid=127>
14. נסים, ד', "סערה בעולם הבלוגים בגלל יומן גזעני", ידיעות אחרונות, 23.02.2006, עמ' 9
15. נענע, "שפרעם: מתנחל שרצח 4 חוסל בירי ההמון", חדשות נענע, 05.08.2005,
<http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=197540&sid=126>

16. פאר, ד', "בלוגרוטיקה: הבלוגים האירועים של ישראל", נענע, 26.01.2007,
<http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=422167&sid=127>
17. צור-גלזמן, מ', "פני הדור בפני הבלוג (;)", טיים אאוט, גליון 233, 19.04.2007,
http://82.80.254.140/ActiveMagazine/getBook.asp?Path=TOM/2007/04/18&BookCollection=TOM_TA&ReaderStyle=Time_Heb&Language=Hebrew&Hebrew=1&browserWindowWidth=1270&browserWindowHeight=750&IsNetscape=1
18. קינן, א', "וובסטר – כל הבלוגים הישראליים המעניינים באתר אחד", ynet, 20.04.2006,
<http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-3241721,00.html>
19. קינן, א', "מאיר ברנד מאמין שבעזרת AdSense תביאו את המכה", ynet, 20.02.2007,
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3367560,00.html>
20. קינן, ע', "זה טוב כמה שאנחנו רעים", NRG, 23.04.2007,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/571/475.html>
21. קינן, ע', "מה רע לך אתה?", NRG, 08.07.2005,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART/955/587.html>
22. קינן, ע', "ער הבלוג האחרון", נענע, 01.12.2003,
<http://net.nana.co.il/Article/?ArticleID=89933&Action=Print&sid=127>
23. קשינבסקי, ד', "הילד שצעק הימלר הימלר", NRG, 15.04.2007,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/498/966.html>
24. קלינגר, י', "זכות הצעקה", NRG, 31.05.2007,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/429/750.html>
25. קלינגר, י', "נעים להכיר, אני משער שאתה יודע את שמי", NRG, 10.07.2007,
<http://www.nrg.co.il/online/10/ART1/447/053.html>
26. שחר, א', "הבלוגים – התחום החם ביחסי ציבור", PRNET, 05.03.2007,
<http://www.prnet.co.il/article.php?id=283>
27. שרגל, ד', "הדוברמנים של הרשת", הארץ, 08.09.2006,
<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArtSR.jhtml?itemNo=760376&objNo=59771&returnParam=Y>

הרצאות ושיחות אישיות

1. למלשטרייך-לטר, נ', הרצאת מבוא בכנס Blogference, 01.07.2007.
2. עמר, ש', שיחה אישית, 21.04.2007

פסקי דין

1. H028579 O'Grady V. Apple Computer Inc.,
http://www.eff.org/Censorship/Apple_v_Does/H028579.pdf

מסמכים ממשלתיים

1. גולדשמידט, ר', "מקומם של הטוקבקים בשיח הציבורי בישראל", מרכז מחקר ומידע של הכנסת, 22.08.2006,
<http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m01546.doc>

נספח א': מילון מונחים

מילון המונחים המצורף נועד להקל על הקריאה בעבודה, והוא מרוכז ואינו ממצה. המילון נועד כדי להבין את השפה שבלוגרים משתמשים בה מדי יום מצד אחד, וכדי להבין כיצד באמצעות אותה השפה נוצרות ההגדרות הרלוונטיות לאותה קהילה. שפה משותפת, אגב, היא אחד מהסממנים המובהקים של קהילה וירטואלית¹⁹⁶:

- **אגרגטור** – אתר המרכז ערוצי RSS רבים מבלוגים (ואתרים) שונים הקשורים לנושא אחד.
- **אלפא-בלוג(ר)** – בלוג(ר) מוערך המקושר ומקשר בדרך כלל לצמתי מידע. (ראה גם *Maven* ו-*Connector*)
- **בלוג** – יומן רשת המציג רשימות מתוארכות בסדר הפוך. (ראה הגדרה במבוא)
- **בלוג עצמאי** – בלוג המתארח על שרת ייעודי שהבלוגר משלם על אחסונו ומטפל בהיבטים הטכניים של הבלוג, בניגוד לבלוג שמתארח בשירות בלוגינג שלא דרוש ידע טכני להפעילו.
- **בלוגוספירה** – סך כל הבלוגים והקשרים החברתיים בינם.
- **בלוגר** – אדם הכותב בלוג.
- **בלוגרול** – רשימת בלוגים שבלוגר ממליץ לקרוא ומצהיר כי גם הוא קורא¹⁹⁷.
- **טכנוראטי** – אתר האינטרנט *Technorati.com* מאפשר אינדוקס של בלוגים בכלל, תוך שהוא מדרג אותם לפי קישורים נכנסים. באמצעות אותו דירוג ניתן להבין מה מידת הסמכותיות של בלוגר וכן מהי הרשת החברתית שלו.
- **טראקבק** – יידוע בלוג (ובלוגר) כי פוסט בבלוג אחר קשור או מתייחס אליו, מבוצע ידנית¹⁹⁸. (ראה גם פינגבאק)
- **לינק** – קישור אינטרנטי (היפר-קישור); אמצעי טכנולוגי להפניה

196Paolillo, JC, "The Virtual Speech Community: Social Network and Language Variation on IRC", Proceedings of the 32nd Hawaii International Conference on System Sciences – 1999, <http://jcmc.indiana.edu/vol4/issue4/paolillo.html>

197נפן (2007)
198 ראה גם: קלדרון, נ', "מה זה טראקבק", יוזר 2.0, 15.08.2007, <http://www.tapuz.co.il/blog/viewEntry.asp?EntryId=1060929> וכן בהן, ח', "מה זה טראקבק", (Trackback) RSS בישראל, 02.08.2006, <http://rss.org.il/archives/13>

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת יהונתן י. קלינגר, מוגשת לדר' אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 54 מתוך 57; ניתן למצוא גרסה מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

בין עמוד אינטרנט אחד למשנהו. לינק יכול שיכוא בבלוגרול או בתוך פוסט.

- פוסט – רשומה מתוארכת בבלוג.
- פינגבאק – יידוע בלוג (ובלוגר) כי פוסט בבלוג אחר נכתב ומקשר אליו, מבוצע אוטומאטית וכן באמצעות טכנוראטי (ראה גם טראקבק)
- רסס (RSS) – טכנולוגיה להפצת תכנים בכלל, פופולרית גם בקרב בלוגים כיוון שהיא מאפשרת לקרוא בלוגים רבים באמצעות עמוד אחד¹⁹⁹.
- תגובה (טוקבק) – אפשרות של הגולש להתערב בתכני הבלוג ולהכניס מילים משל עצמו.

נספח ב': תשובות לשאלון

199 ראה גם: כהן, ח', "איך אומרים RSS בעברית", RSS בישראל, 20.07.2006, <http://rss.org.il/archives/3>

נורמות ביטוי בבלוגוספירה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת 'הונתן'. קליינר, מוגשת לדר' אלון קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 55 מתוך 57; ניתן למצוא גרסא מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

נורמות ביטוי בבלגוספרדה הישראלית – עבודה סמינריונית מאת יוהנתן י. קלינר, מוגשת לד"ר ארן קלמנט. אוגוסט 2007. עמוד 56 מתוך 57; ניתן למצוא גרסה מקוונת של עבודה זו בעמוד האינטרנט <http://www.2jk.org/praxis/?p=1001>

נספח ג': שאלון

שאלון:

1.גיל

2.מין

3.האם הבלוג שלך הוא יותר אישי או יותר מקצועי (0: אישי, 9: מקצועי)

4.האם אתה מקבל גמול כספי כלשהו עבור כתיבה בבלוג? (0: אני מוציא כסף עבור הכתיבה

בבלוג, 9: השתכרוטי העיקרית\המשנית היא מהבלוג)

5.האם אתה כותב בעילום שם או בכינוי (כל)

6.האם יש לך מנוי פרו

7.עד כמה אתה מסכים עם המשפטים הבאים:

1.חשוב לי להתבטא בצורה חופשית ולא תלויה באף אחד (0-9)

2.חשוב לי לעצב את האתר לפי רצוני (0-9)

3.עיצוב האתר הוא חלק מחופש הביטוי שלי (0-9)

4.אני לא אעלה לבלוג שלי תכנים שעשויים לפגוע בקוראים (0-9)

5.אני לא אכתוב בבלוג על דברים שאני לא הייתי אומר בנוכחות קרובי משפחה או

חברים (0-9)

6.אני לא אכתוב בבלוג על נושא שלא הייתי רוצה שאנשים ידברו איתי (0-9)

7.אני עונה לטוקבקים באתר (0-9)

8.אני מרגיש אחראי על מה שאני כותב בבלוג (0-9)

9.אני לא אכתוב בבלוג על נושא שעשוי לגרום לתביעת דיבה כנגדי (0-9)